
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

ELS EDIFICIS ESCOLARS

Ens plau, avui, de dedicar el nostre editorial a l'increment importantíssim que han pres a Mallorca, en aquests darrers anys, les construccions escolars.

Sempre hem sostengut que un poble que vol formar-se una cultura ha de començar per bastir-se els fonaments, i aquests fonaments no són altres que l'ensenyament de la infància. Un poble progressiu no pot descuidar els dos elements més importants al seu desenvolupament: la cultura física i la cultura intel·lectual. Amb bona salut i bona instrucció es basteix tot l'edifici d'una nació moderna

Els casals escolars, dedicats a l'ensenyança dels infants, han de reunir dues condicions indispensables, que tenen relació directa amb els dos aspectes assenyalats: han d'ésser modernament higiènics i modernament pedagògics.

Ens esgarrifa de recordar i veure encara, per desgràcia, aquelles escoles de la nostra infància, l'assistència a les quals ens semblava un càstig en lloc d'ésser un motiu de contentament i satisfacció. Aquelles sales humides, sense sol i sense llum, on ens acaramullàvem els menuts mancats d'espai, per sortir-ne amb el fred als ossos i l'angúnia a l'esperit. Aquelles presons de la infància, de les que sols se'n treia l'odi a l'estudi i el desig d'una folla llibertat individual.

Avui ja en resten poques d'aquelles escoles i prest sols en tin-

drem el record inesborrable, com una taca dins la nostra història cultural. Avui el problema de l'ensenyança es resol de cara al futur, i els homes de demà no podran demanar-nos la responsabilitat que amb nosaltres contragueren els nostres avantpassats.

Les noves construccions escolars tenen totes les condicions desitjables i necessàries a l'ensenyança, i moltes d'elles reuneixen, demés, la rara qualitat de l'estètica i el bon gust arquitectònic. Ja sabem, que no basta tenir bons edificis per tenir una bona instrucció, que precisa quelcom més: materials adequats i professorat adient. Però una cosa i altra es va perfeccionant de dia en dia, i temps arribarà que els mitjans d'instrucció seran perfectes.

Una bella plètorà d'edificis escolars s'ha inaugurat en els darrers temps. Ens referim a les escoles de Bunyola, Maria de la Salut, La Pobla, Petra, Andraig, Puigpunyent, Santa Margalida, Valldemossa, Marratxí (Pont d'Inca, Pla de Na Tesa, Cabaneta, Pòrtol), Manacor (Espinagar, Puig de l'Anà, Els Fangars).

Estan també a punt d'acabar-se, els edificis escolars de Santanyií, Sant Joan, Costitx, Son Carrió i Son Servera.

I dins breu temps començaran a construir-se escoles a Campanet, Muro, Esporles, Binisalem, Alaró, Sóller, Búger, Llombarts i Alqueria Blanca.

Cada escola es construeix atenent al cens escolar de cada població—unitària, mixta, de tres graus, de quatre graus o de sis graus—segons dictaminin els respectius Inspectors Escolars de Primera Ensenyança.

Hem de consignar amb plaer l'insòlit cas, a Mallorca, de l'altruisme de dos benemèrits ciutadans: els doctors Arbona i Monjo, que a despeses seves han construït les escoles de Sóller i Maria de la Salut, respectivament. Hi ha Ajuntaments que han fet un veritable esforç per obtenir els seus casals-escola, ben dotats de confort i luxe. Aquests benemèrits ciutadans i aquestes Corporacions, mereixen el nostre agraïment i les lloances de tot el poble.

JOANOT COLOM I CIFRE

INSTADOR DEL POBLE

A MIQUEL MASSUTÍ ALZAMORA

I

COM VA NÉIXER LA LLEGENDA

VENÇUDA que fou la Germania; atenallat Joanot Colom, i esquarterat; de forques d'infàmia penjats els braus minyons de l'honrosa menestralia i els soferts pagesos que gosaren alçar-se, davant la tirania, al crit de "Jus est in armis"; clavada que fou en la carn flagellada la Cèdula imperial, la terra tota s'endolà i la maledicció planà damunt Mallorca.

Cobrint la desolació del Regne insular, Miquel de Gurrea, amb crudel sarcasme, estengué la misericòrdia reial i es va fer la triadella dels homes bons i dels homes mals, i començà la Informació judicial que devia castigar, amb la desesperació i la mort, els afectes a la Germania.

Vençut que fou el poble de Mallorca en la lluita per la vida, després d'una centúria d'haver suplicat justícia, fou llençat com rebuig fora de llei, sense pietat ni gràcia. En veritat, podem dir: la misericòrdia de Carles V omplí d'oprobri la nostra història, en permetre la triadella dels *bons* i dels *mals* que dividí la nació en servils i bandejats.

La Informació judicial que en devés cinc mesos enlestí Micer Rafel Ballester, sota el temor i la venjança, és la infàmia d'una pacificació que descansa en la gran dolor d'un poble delmat per la pesta i la forca. La pau que aconseguí Gurrea fou la dels sepulcres dins la cripta de la calúmnia. I en el procés de l'alçament, es forjà la llegenda de l'*abominable i diabòlica* Germania que rodolà

per la Història i escampà l'horror i l'espant entorn de la figura irreductible del menestral Joanot Colom i Cifre, Instador del bé comú, del qual n'ha fet la personificació de totes les malvestats i de totes les arts satàniques, acusant-lo de lladre, matador, covard i àdhuc sacríleg.

L'historiador Quadrado, diu sense raó ni temperància: *Mestre Colom és només un gran criminal.*

En Josep M.ª Quadrado que en els seus estudis històrics, les més de les vegades, ha retut homenatge a la Veritat, en parlar de la Germania la passió el cega, i en dóna una visió d'infern.

Pretén amb el seu mestratge aixecar la tenebrosa llegenda a fet històric, indubtable i cert, afanyós de conservar la corona en un nimbe providencial.

És sempre dolorós que la passió faci perdre la serenitat; molt més, quan en vassallatge indigne, es desarticula l'alçament dels agermanats de la llastimosa davallada d'aquelles centúries de banderies, vergonyes i malvestats, que naufragaren les virtuts racials, la riquesa de Mallorca i les llibertats bàsiques de la democràtica república. Habilitat vituperable de lluitador, la de l'historiador que gosa arribar a la triadella dels fets històrics, més estúpida que qualsevol altra, i pretengui mesurar per la condició o l'estament la violència, fer bona l'actuació i recta la justícia.

Amb totes les salvetats i servant al prestigi tots els respectes, no comprenem com li fou possible a Quadrado historiar la figura-símbol de Joanot Colom com ho faria un home de banderia que no recorda, ni vol recordar, les dolors, les violències, la fermentació pútrida d'aquella societat envilida sense respectes humans, d'aquella noblesa en quadrilles que posava la justícia al servei de la força i fomentava la fam i el bandoler, per satisfacció de les seves concupiscències.

L'obra poc equànime dels historiadors que han retut homenatge a la corona valoritza la malèvola llegenda forjada ran de la revolta, quan fins el plany era crim de lesa majestat; i la tradició governamental, amb aires de veritat històrica, segueix mantenint contra Joanot Colom l'anatema de Gurra i de la seva banderia i segueix el costum empegueïdor de no recordar en el sermó patriòtic del dia de Santa Margalida a Felanitx, l'agosarat agermanat que mai no lluità contra l'Església, ni profanà els temples com els molt nobles cavallers d'Armadians i de Spanyols.

Venturosament, però, no tots els historiadors han estat homes

de banderia, i en tot temps s'ha raonat per desfer l'equívoc històric. El dilecte amic i escrupulós investigador, Mossèn Cosme Bauzà, fent justícia al màrtir de la llibertat, dóna un lloc d'honor a Joanot Colom, en la seva meritíssima "Galeria de Felanigenses Ilustres". No obstant, per amor a la justícia, devem esforçar-nos en esvair la llegenda creada per l'esperit de banderia que, volent preservar de màcula la soberania de l'estament benestant, i mancat de proves allunyades de parcialitat, juga amb l'anècdota i parla en codolada "de fregir cors i menjar fetges"... "d'infants travessats de fletxes"... "de pruagosos degollats i d'altres de fam paredats".

Només que recordem la societat d'aquelles centúries i volgüem llegir la història de les vergonyoses jornades, trobarem abastament relacions de fets que justifiquen l'alçament, més vituperables que els inevitables esdeveniments a què donà lloc la desesperació.

La Germania no fou altra cosa que el darrer reviscolament d'un poble que no vol morir i clama furiós el seu dret a la vida. Joanot Colom, el menestral honrat i de bona conducta, no fou ni podia ésser criminal; fou, això sí, l'heroi de l'alçament, encarnació d'una gran dolor humana, el tribú del poble que manté l'acusació contra el cavaller disbauxat, prevaricador i malvat, fins al darrer minut de la seva vida.

Joanot Colom s'alçà en germandat per llibertar el seu poble de l'esclavatge en què moria, però mancat de visió política sucumbí per lleial al seu rei, i la venjança l'amortallà en la llegenda horrenda que teixiren les informacions judicials on deposaren la covardia i la venjança.

II

EL REGNE TURMENTAT

L'organització político-social que estructurà el gran rei En Jaume devingué, amb la mudança del temps i la creixença de Mallorca, estreta i àdhuc perniciososa. Els nous corrents ideològics, les directrius espirituals, l'eixamplament d'horitzons, foren forces de destrucció i d'asfíxia en topar amb la resistència a renovar-se de la República burgesa de Mallorca, caiguda en el més objecte bizantinisme.

Certament, el govern de Mallorca fou democràtic, però antili-

beral. El poble intervenia en la governació del regne, però el poder estava en mans de la burgesia que exercí en tot moment la tirania fins a la mateixa negació del dret natural.

El Gran i General Consell, suprema Assemblea, l'integraven sengles representacions dels estaments i de la part forana. El Consell menor n'era la síntesi, en actuació permanent. El poder executiu estava en mans dels Jurats de la Ciutat, i part damunt, amb atribucions delegades per la Corona, el Governador, que tenia la representació reial i la jurisdicció del rei, administrada pels Veguers i la Cúria o Cort reial.

Organització admirable durant la primera centúria, quan la ciutat i el regne es confonien; però que més tard, constituí permanent pertorbació a causa del privilegi ciutadà sostengut amb la raó de la força. La part, en majoria, entrava en les assemblees per un terç, trobant-se sempre en minoria fins i tot amb el vot dels menestrals. D'això se'n seguí una situació de violència mantenguda virilment i justiciera pel sindicat, l'assemblea dels forans, les reunions de la qual es celebraven a Inca.

En mans dels braços ciutadans de cavallers, militars i mercaders, el govern de Mallorca tenia de determinar per força la tirania de la Ciutat, un estat permanent de lluita, de protesta; i en esdevenir, davant els atropells, estèril la protesta, s'havia de congriar la revolta. La responsabilitat, doncs, és únicament i exclusivament dels estaments governants i de la corona; els primers per mantenir llur predomini, i la corona per estar atenta només a la recaptació dels donatius reials.

Als mals de la constitució s'afegia la política de banderia arrejada en els costums de cavallers, ciutadans i forans. Es falsejava el sistema electoral, tant en les insaculacions, com en la lectura de noms, i es procurava el repartiment de càrrecs entre els homes de la colla que governava. Justícia, administració, provisions de blat, càrrecs, tot era de banderia; es mantenia, diu Quadrado, i es graduava la fam amb especulacions de partit i mentre la terra es despoblava pullulaven els pirates en la mar... No hi havia privilegi respectat, ni jurisdicció venerada: allà on fos que es ressistís al soborn, la violència obria pas; la impunitat pels amics, el terror i la confiscació per l'adversari. Es matava i es deshonorava, res mereixia respecte als prepotents llibertins de la Ciutat.

Trista situació, plena de vergonyosos fets, més *diabòlica i abominable* que la més anàrquica eclosió de les ires d'un poble.

Però, més odiós encara que el desgavell político-administratiu, fou el bandolerisme. L'home de força, el bandejat, era la més important institució d'aquell temps a sou del cavaller bergant que se'n servia en les seves bregues i venjances al preu ignominiós de fer-lo escàpol de mans de la justícia, els tribunals de la qual, d'actuació equívoca i no poques vegades turbulenta, prenien partit en l'aiguabarreig d'ambicions i fellonies.

Si la condició política dels estaments populars era trista i gens envejable, la seva condició econòmica era senzillament revoltant, forçats a fornir, amb tributacions personals, la *Consignació* que mantenia la galloferia dels cavallers i ciutadans en privilegi i afranquiment. Pagava el pa, pagava la carn, el vi, la roba, la llar, pagava el viure miserable dels mallorquins en benefici de salaris i sous i censals repartits entre els prepotents governants que malbarataven el regne amb lluites de banderia i sostenien la tirania de la Ciutat, de la qual diu En Pere Descatlar, que *ja no hi ha ningú qui haja mostrat, ni mostri a son fill de saber viure i gonyar, sinó que els han comprat censals per fer-los viure amb galloferia i destrucció del Regne.*

En Quadrado, testimoni gens dubtós, ens ha deixat aquesta visió trista i resultant del dolorós empobriment del camp: Acumulant-se els interessos sobre el capital feren del tot impossible la vida del poble pagés, el qual no podia pagar les talles que l'atuïen i veia, amb llàgrimes d'odi, com el fisc s'apoderava de les seves propietats, que més tard comprava el ric ciutadà, el poderós mercader, que d'aquesta guisa es feien amos de la terra. I com que amb els nous propietaris, per la seva condició de ciutadans, la part de tributació de les terres adquirides era baixa en la quota assenyalada a la part forana, venia aquesta a gravitar molt més damunt les restants petites propietats, i així s'anava establint un desequilibri econòmic tan favorable a la Ciutat com miserable pels pagesos. Tal estat de coses determinà en l'esperit dels desposseïts un sentiment de rencor que devingué odi contra la Ciutat i singularment contra nobles i cavallers, estaments privilegiats que, havent conseguit grans propietats, vivien en l'opulència, mentre que els forans desposseïts, pobres i fins miserables nodrien l'estament de privats i treballaven per l'enriquit ciutadà, sense cap consideració personal, talment els catus duits de Moreria.

El treball era ocupació deshonrosa, vil i mal retribuïda, des del dia i l'hora en què es canvià el governall de la nau lleugera

amb l'espasa homicida. En canvi, la lluita de banderia era ocupació noble de cavallers i de bandejats; per això, qui no restava fora de llei, es procurava el títol de cavaller que donava franquícia i la immunitat.

Així fou que la riquesa, a poc a poc, s'alambicà; puix que mentre els mercaders, tement la ruïna, anaven realitzant llurs negocis productius, i cercaven la seguretat enlloc del rituament en la compra de terres embargades i censos damunt la Universitat del Regne; els homes d'honor empagesits fugien del camp i es radicaven a la Ciutat, moguts per l'afany de luxe i d'ostentació. Aquest desplaçament de la riquesa enfondí encara més la divisió i exacerbà la lluita secular de ciutadans i forans. Reduïda la part forana a jornalers i proletaris, l'atropell inoït els agermanà al menestral i Mallorca restà seccionada en dues castes d'homes, encara que un mateix fos l'origen: els poderosos i els dominats. El xoc era inevitable.

Aquesta fou la tortura de Mallorca, el turment germen de danys i revolta; aquesta fou la pau que gosà perturbar la Germania, el gran crim de Joanot Colom.

No fa gaire, en un llibre interessantíssim de l'amic Joan Estelrich, força espiritual admirable, llegia el millor comentari a la nostra Germania, l'únic camí a seguir per la justa interpretació de la història de les inacabables revoltes mallorquines: "La força només pot crear un estat patològic poc durador. Sense un mínim de justícia no és concebible ni desitjable, la pau. La vera pau només pot reposar sobre l'acord perfecte entre la realitat de l'estat polític d'un poble i les exigències de la justícia.

Certament, observa un publicista catòlic, es pot viure en el desacord, és a dir en la injustícia. Però, si exhaurits els recursos pacífics, esclata la revolta. ¿De qui serà la responsabilitat? No serà certament del rebel, sinó d'aquell que, amb actes de força, haurà sembrat en els cors la venjança i la rancúnia, i els haurà assenyalat el camí de la violència en el qual és molt difícil entrar i molt més difícil sortir-ne".

III

LA GERMANIA

Dos bàndols i dues banderes. Cavallers i ciutadans defensen el predomini, la continuació de la infamant història. Menestrals i forans malden per la justícia i defensen entestadament el dret a la vida i a la llibertat.

Mallorca en començar el segle XVI es trobava en un dels seus períodes més lamentables. A la Ciutat, les passions a lloure, l'ostentació, el luxe asiàtic: *Més cadenes d'or hi ha a Mallorca que a la mateixa ciutat de Barcelona*. Altrament, al camp, impera la fam i el bandoler al servei de la banderia. La Universitat es troba en fallida; la indústria i el comerç i les arts de la navegació en completa ruïna. Retaule angoixós, festonat de dolors i bravates, dins el qual espurneja el malestar i amenaça violenta la tempestat social.

Nofre Canet, notari, proposà una fórmula econòmica atrevida, però justa. En deu anys la Universitat romandria lliure de censals i, amb la nivellació del pressupost, restarien *suspesos per sempre els impostos consignats* de la sisa de la carn, el quint del vi, la molitja del pa, el segell, ajudes i afitons que gravitaven gairebé en llur totalitat damunt el poble, orfe de franquesses i mancat d'eficiència en el governament. Però la burgesia, indignada, detentadora del poder i dels privilegis, refusà la proposició i àdhuc puní l'atreviment.

No obstant, la sort estava jogada. El Sindicat recull la idea del notari Canet i demana al rei, Ferran V, sia feta sentència, i que tothom pac segons els béns que posseeix. L'ordenació reial vengué favorable als demandants, però en ús i costum de la política de concupiscències no es va complir, i restà sense virtualitat la sentència arbitral. Una vegada més l'atropell ciutadà sostenia en tensió els esperits.

La causa fonamental de la Germania radica precisament en el malestar econòmic, en la tirania del contribuent exercida per la plutocràcia que cobra censals, disfruta de grans hisendes i lluita com un bandoler.

Tothom n'estava cansat i queixós de sostenir la feixuga carga de la "Consignació", molt més gravosa per la persistent sequedat i las anyades migrades que quan es salvaven de gelades i calabruixades, continuaven lliurades a las diversions terribles del bandoler i als estralls de les banderies. Les activitats vitals altre temps marineres, feien gavella amb les passions dins la banderia.

Arreu on s'aixecava el clam dolorós, el crit planyívol, la demanda fogosa, ressonava en el buit o topava amb el privilegi. No així la tirania de la Ciutat que de fet anul·là el propi dret d'humanitat; no així la Corona que trencà privilegis i franquesses fent lleves per les guerres de Granada, Nàpols i Alger i abrandà la foguera del Sant Ofici davant la Porta Plegadissa, on cremaren, amb botiguers i menestrals, les llibertats de la terra.

Per això, En Josep Rullan, prevere, diu: "Els promotors de les Germanies de Mallorca obraren guiats per un sentiment de dignitat ultratjada, i les seves reclamacions eren justes".

L'any 1521 esclatà la revolta vindicativa. Des del mes de desembre i a l'embat de les sublevacions valencianes, els gremis de la Ciutat de Mallorca anaven en creixent agitació, i es comentava acaloradament les darreres noves que donaven peu a comparacions i a la fiscalització mordaç de l'administració del regne que tant d'aprop els atenyia.

De sobte, sorgiren les juntes de protesta, i les reunions tumultuoses dels menestrals sovintejaren; un neguit surava en l'ambient, i una amenaça.

S'acabava d'ordenar el pagament de les anualitats endarrerides, abans que la quitació de censos; d'atendre els interessos, primer que a l'extinció del deute; i l'acord del Consell favorable als censalistes vengué a fer més palés el descontent general per les conegudes insolvències i la pèssima administració. La protesta agreujada devingué franca sedició, i els estols armats inopinadament envairen avalotats la via pública.

Dia 7 de febrer, dijous de Carnaval, amb motiu d'un bàndol a Cort, En Pere Rosselló, alçà l'espasa, al crit de ¡Visca el rei, pac qui deu! i començà el motí per reclamar la lliberació dels detenguts la nit passada. Els avalots seguiren tot el dia, i la torrentada clamorosa al crit de ¡Visca la justici! anà metent l'espant a la Ciutat, després d'haver deixat guardes de vista als llibres del Clavari, temerosos que els fessen desaparèixer.

Autoritzats pel Governador, els gremis nombren els Electes, els

quals reunits al Convent de Sant Francesc, acompanyats d'una gentada entusiasta, elegiren al pelaire Joan Crespí, Instador del Poble. A semblança del tribú romà l'Instador mallorquí tenia facultats atorgades pel Governador de controlar l'administració del bé comú i la justícia.

Igual com els valencians, els nostres agermanats organitzaren la tretzena en memòria de Jesucrist i els dotze apòstols i, al mateix temps, convidaren tota la part forana a organitzar-se en tretzenes i al nomenament de delegats.

El 16 de març, davant l'actitud malèvola del Governador, el procurador de la Germania, Jaume Romaguera, reclama als Jurats la suspensió de Gurrea en virtut d'antic privilegi que exclòia del govern de les illes els aragonesos i homes del Rosselló. Des d'aquest instant s'aixecà enfront de la Germania, el Mascarat; uniren llurs forces per abatere-la la noblesa, els oficials del rei i els ciutadans benestants.

A proposta de l'elet, Joan Oliver, apotecari, es proclamà pels Jurats del Regne i la Ciutat, de salut pública la quitació de censos; i s'erigí en doctrina el principi avençadíssim que amb el cobrament d'interessos s'extingia el capital: *Mirau el mascarat, traïdor! ¿No sabeu que ja són quitats tots el censals? Tant fa que els rebeu!*

Suspès Miquel de Gurrea, jurà el càrrec de Governador el Batlle reial, Pere Pachs, i ja en funcions, a instàncies de la Germania, ordena que segueixin en llurs càrrecs tots els batlles i oficials reials.

Jamai els agermanats no intentaren constituir-se en autoritat ni govern; solament s'esforçaren d'instaurar una nova i més justa estructuració econòmica, moralitzar l'administració i consolidar la justícia.

Però els mascarats s'organitzaven sota la bandera de legalitat i d'ordre, com qualsevol reacció, a la protecció de les autoritats, i començà la resistència, la lluita innoble, la conjura. S'escampa la versió que a Bellver els cavallers conspiraven, i Pere Pachs acullia els descontents i als bandejats per destruir la Santa germàndat. En un instant flamejà l'odi de dues centúries, sorgiren els estols armats i enfurits camí de Bellver, es lluità amb ràbia ferotge fins que el castell esventrat no pogué resistir l'allau i fou guanyat a coltellades, morts i degollats els defensors de la tirania a l'ombra mateixa del penó reial.

La jornada fou veritablement esgarrifosa. De tornada la multitud frenètica cometé excessos i desbaratà una processó que implorava clemència, quan tants anys s'eren escolat sense amor ni caritat.

Aleshores, l'alçament popular prengué caràcter netament revolucionari davant de la posició adoptada per les forces governamentals i fins i tot per la mateixa autoritat imperial que, en lloc de cercar solució al greu conflicte de dues centúries, manà als sublevats de sotmetre's incondicionalment, amb la única raó de la força, sense la promesa ni la voluntat de procedir a l'estudi de les causes del moviment social.

La Germania obliga a tothom a definir-se, usant àdhuc de la violència. Però els mascarats guanyen la voluntat de l'Instador, Joan Crespí, i la d'alguns tretzeners que acorden disoldre l'organització i sotmetre's al rei, en la persona del dimitit Gurrea. En escampar-se la nova insospitada, l'esglai, la desesperació i la reacció turbulenta del poble no és per contar. Traïció! traïció!! cridava la gentada entre aldarulls, crits de ràbia, exaltacions, alarmes, atropells que ompliren la trista jornada del 5 de setembre.

En Joan Crespí, el malaurat pelaire, fou pres en la Torre de l'Àngel i mort per traïdor a la santa Germania després de judici sumaríssim. La Tretzena va ésser dissolta i es tornà a la Junta dels electes i sobreposats.

En aquests instants d'angúnia i de justificada alarma, la Junta revolucionària resolgué implantar el nou sistema de tributació, sense sortir de la legalitat en què es mantenien. El Governador, Lluís de Sant Joan i els Jurats donaren llur conformitat a l'acord hagut al Refectori de Sant Francesc, manant que s'activàs l'estimació de béns.

El 25 d'octubre, durant una de les sessions, fou elegit Instador del Poble el felanitxer Joanot Colom, el qual, voltat dels electes i sobreposats i dels delegats de la part forana, acordaren que s'ordenàs procedir a un repartiment entre tots els habitants de la illa, mentre s'arreglava la nova tributació a l'estimació de béns. Digueren, per escrit, als Jurats del Regne: "El rei, Don Ferran, en la seva sentència arbitral de 1512, ordenà que la tributació fos segons els béns que cadascú posseís, així mobles com sehents, censals, accions, propietats, terres i possessions, i aquest càrrec de contribuir i pagar sia per càrrec real i no personal; així doncs, s'han d'extingir i quitar tots aquells drets la tributació dels quals és personal. Essent

així que els drets i gavelles de la sal, molitja, carn, segell, cadascú tributa per sa persona, és càrrec personal i no real per béns posseïts; així doncs, són contra la sentència i voluntat del rei: s'han de quitar aquests drets. Que la sentència no s'havia posat en execució perquè el Regne estava en mans d'homes malvats que mantenien l'esclavitud del poble”.

I, tot això, fou abonat i confirmat pels Jurats i el Governador; i tenint per lleial i just l'extinció dels drets personals, amb les armes a la mà, tancaren les portes de les gavelles de la sal, del segell i del quint del vi i es vengué el pa sense molitja i la carn sense sisa.

Joanot Colom, amb lluit sèquit i a so de tabals, proclamà la bona nova per totes les viles, i despertà arreu grans entusiasmes i mostres d'alegria. Alcúdia, no volgué adherir-se a la quitació; Alcúdia en mans dels mascarats, que la prengueren per campament de la reacció, feu gala de subhastar els impostos i es negà rodonament a seguir l'alçament en la seva més justa i simpàtica actuació. En el mes de novembre començà el setge amb tota formalitat per fer entrar la vila en obediència i, des d'aleshores, no es pensà en res més, i fou davant les murades d'Alcúdia que es gastà el poder de la Germania.

Joanot Colom, home de caràcter, no era polític; ni tampoc el seu conseller, el franciscà Fra Barceló, sabé situar-se a l'altura de les circumstàncies. Volent rendir la vila d'Alcúdia, no s'escoltaren les proposicions de l'almirall Andrea Dòria que, amb vaixells del rei de França, passava sovint prop de la illa en revolta, i els mostrava l'únic camí que duia al triomfa i a la llibertat.

El Regent de la governació, Micer Sbert, és el promotor d'una nova conjura de mascarats que, inopinadament, en la nit del 25 de gener, fan irrupció i assessinen set dels caporals, entre els quals es compta l'advocat de la Germania, Jeroni Ferrer.

La gosadia dels mascarats té la virtut de l'exasperació i dóna motiu a les represàlies de caràcter violent. Els agermanats recelosos afinen la suspicàcia i comencen els atropells tan bescantats.

Malgrat la situació, es celebraren amb lluminàries i festes les victòries de l'Emperador a l'Itàlia i Flandes; prova indubtable que no eren rebels els estaments alçats en armes per la defensa de la justícia. Ben altrament, recordant la sentència arbitral de Ferran, el Catòlic, confiaven encara en la rectitud de llur Príncep, al qual creien en malentès per la influència perversa dels mascarats. Per

això, desitjosos de desfer l'equívoc reial i en súplica d'ampar i justícia en les seves vinculacions, enviaren ambaixadors a Carles V i al Sume Pontífex, Adrià VI; però l'ambaixador eclesiàstic, Fra Barceló, cervell dels consells de Colom, fou detengut a Barcelona. Igual sort esperà a Mossèn Saurina, ja que impedí la seva missió prop del Pontífex, l'antic regent de les Espanyes. L'ambaixada prop de de l'Emperador també fracassà per la traïció del cavaller Jaume Moix i del notari Ozona.

Promouen avalots els mascarats de Manacor i són reduïts fàcilment pel noble senyor Jaume Bernadí de Togores, mentre la lluita es desenrotlla aferrissada al peu de les murades d'Alcúdia, els defensors de la qual pels seus actes vandàlics, són acusats d'homeiers i lladres per l'autoritat legalment constituïda.

Però al mateix temps que la Germania s'esforça per retre la vila activa, els mascarats no descansen per abatre l'alçament. Treballen sense defallir, esgrimeixen totes les armes fins les més vils per aconseguir voltar-los d'un cordó d'hostilitat i calúmnia. Se'ls separa del món, mentre a l'interior conspiren i avaloten. Els roben la nau de vint-i-dos bancs amb la que esperaven poder arribar a l'audiència reial i mantenen en peu de guerra partides de bandolers. La única mà que se'ls allarga és la del rei de França, però la fidelitat jurada enrampa el braç dels sublevats i endebades volta la illa l'almirall genovès.

Aleshores, i solament aleshores, començà la cadena de violències, atropells, violacions i fins sacrilegis. Era la desesperació.

Dia 5 de juny de 1522, un estol de nou embarcacions, a les ordres de Francesc Colom va contra Eivissa per recuperar la nau de vint-i-dos bancs i sense conseguir l'objectiu, retorna a Mallorca.

En juliol s'ordena confiscar a la Santa Quitació els béns dels mascarats en rebeldia.

Arriba a la vila d'Alcúdia, per aquelles jornades, el comissari regi, Doctor Ubach, portador d'un Edicte imperial on es declara la Germania crim de lesa majestat. Esdevé la follia, perduda l'esperança, i la violència dóna conhort a tanta desventura, la fortitud necessària per lluitar contra la incomprensió d'un Príncep que no ama la fidelitat d'aquest regne perdut al mig de la mar. Llavors ancorà en la badia de Ciutat la flota francesa, llavors que la revolta es trobava mancada de connexió, en franca davallada. Era massa tard, tanmateix.

El 13 d'octubre es presentaren davant Ciutat les galeres reials

de Joan de Velazco i les que comandava el valencià Carroz, formant un conjunt de dos mil homes, i, a més, els emigrats a les ordres de Gurrea. A la notificació de poders respon Colom, amb fermesa, estant present el Governador, Pere Joan Albertí: *Abans de retre'ns a Miquel de Gurrea, ens hauran de fer a trossos.*

IV

LA REPRESSIÓ

“... que jamás se borrase del mundo su memoria”.

Començà la bàrbara repressió sota el cel de Mallorca als vint-i-dos mesos de l'alçament de la Germania.

No havent gosat desembarcar a Ciutat, ni en altre lloc de la costa, l'exèrcit de Velazco, a les ordres de Miquel de Gurrea, prengué terra al port d'Alcúdia. Seguidament, vengué la pacificació militar, la cacera de l'agermanat.

Dos cents cosselets entren a mata-degolla a Pollença i no podent reduir l'església on s'havien fet forts els pollencins, li calen foc; entre flames diabòliques moriren els primers màrtirs de la llibertat.

La ventada mortífera avança camí d'Inca. No hi ha perdó, ni treva. Prop de Muro, Joanot Colom barra el pas a l'invasor, i arriba la fosca tenebrosa sense decantar-se la victòria. Però els que Gurrea agafa són penjats.

Les gavelles de la Germania s'escampen, deixant sentir els efectes de la ira abrاندada damunt la testa dels caragirats.

Encalçats amb fúria vandàlica pels homes de guerra, pels cans famolencs de Gurrea; embogits per la sang i la ferocitat, s'entreguen a veritables salvatjades, calcigats per la mort.

Novembre horrible com aquell, no n'havia passat d'altre la terra mallorquina.

Joanot Colom que, en heròica resolució, havia pres el comandament de la defensa, crida tothom al ¡Via fora! Primer la mort que tornar als grillons.

En el Rafal Garcès topen novament els estols agermanats amb les forces regulars de Gurrea, i s'entren en ràbia a la barreja que devingué ben prest lamentable carnatge on moriren més de cinc cents agermanats.

El malvat Gurrea celebrà la victòria penjant-ne quaranta a la plaça d'Inca i més de setanta a l'entorn de Binisalem.

Però els qui escaparen amb vida s'estimen més lluitar fins a morir que acollir-se al perdó pregonat i, amb l'heroisme que sol florir en les causes justes, uns dos mil forans s'ajunten coratjosos a Ciutat per continuar la defensa de la Germania.

A Felanitx, durant aquestes jornades de terror, fou assassinat el Batlle d'una manera grotesca, i això que se les donava de valent. L'amic de Gurrea, Nofre Ferrandell, estava infatuat perquè havia tengut l'audàcia de possessionar-se de l'alta magistratura civil, quan, tot seguit al desembarc, trobà la vila desprevenguda i gairebé deserta; i amb estúpides bravejades escarnia els sentiments més cars als felanitxers, i els deia: coquins i covards, mirau com som vençut la Germania amb la meva masculinitat. Però, als pocs dies de fatxenderia, li donaren l'encalç un estol escadusser d'agermanats, als quals, per fer-lo sortir de l'amagatall on s'era amagat els calgué donar-li fum de palla; morí a mans del poble que ell havia vexat i escarnit.

Malgrat l'agreujament del conflicte i la desesperança, malgrat l'espantosa situació creada i les dolors que se'n determinaven, el poble s'aferra a la raó i justícia del seu dret a la vida, i confia encara.

El Gran i General Consell es reuneix i pren l'acord d'enviar nova ambaixada a l'emperador per informar-lo i suplicar la sentència reial. Però altiu i superb el jove príncep, no vol rebre ambaixadors, i mana tancar-los en presó. Seguidament, la Cesària i Catòlica Majestat ordena, amb edicte a Gurrea, la submissió dels revoltosos. Amb manament de "poner las furcas necesarias y de no cesar el castigo mientras fuese menester para los culpados".

* * *

Dos anys s'han esgranat des de les primeres protestes dels gremis. Som a les acaballes,

La Ciutat de Mallorca, la benamada del rei En Jaume es troba en perill de destrucció i mort, i mai no fou tan amada, ni tan maternal.

L'exèrcit d'un altre rei, que no coneix ni ama els seus fidels en malvestat, li té posat setge del primer de desembre, tancada dins un cinturó roent d'enemics famolencs de venjança, amb perversa intenció d'abatre-la per haver gosat lluitar contra els cavallers, el privilegi enutjós.

L'abraçada del mascarar és argolla d'esclavitud; el seu bes xucla la miserable vida i enverina els sentiments. ¡Pobre Ciutat de Mallorca!

Fra Gaspar Steva sermona dins Sant Domingo l'entrega, la submissió de la Ciutat, i donen lloc, les imprudents paraules, a la protesta irada seguida d'avalot, bregues i fins de qualque mort.

L'entrada de forans ha duit la congestió a la Ciutat flagellada per la fam i la pesta. L'esperit animador de la Germania, Joanot Colom, és a tot arreu organitzant els serveis, singularment els de vigilància i morberia; però, respectuós sempre amb la llei, demana, a manlleu, a la taula de la Universitat, set mil ducats or per atendre les necessitats civils i donar de què menjar als forans.

En mig de les sofrenes de la difícil situació i el constant perill, la taula de la Universitat i les esglésies són respectades. Altrament, Miquel Sampol, l'autor de les fantàstiques missives, s'aprofita de les greus penúries per conspirar i, juramentant-se amb altres, tracten d'assassinar l'Instador del Poble, en la voluntat fèrria del qual rau l'heròica defensa, però descoberta la conjura es fa justícia en judici sumaríssim.

En 21 de desembre Miquel de Gurrea ordena la confiscació de béns dels qui segueixen afectes a la Germania. La fam i la pesta van delmant la Ciutat, però les baixes del contagi no determinen el defalliment, ni la covardia; ningú no deserta de la Germania.

La morberia funciona regularment nit i dia. Les cases contagiades són acordonades i assenyalades amb una marca, que l'humor despert dels braus defensors moteja de "salva-guarda d'En Borregó". Moriren de la pesta En Francesc Colom i molts d'altres.

La fam també fa estralls i per combatre'ls es manlleva a la Taula de la Universitat altres quatre mil ducats or.

Però, tot és debades; ni la fam, ni la pesta, poderosos aliats de Gurrea, en la seva obra d'extermini, són prou a retre la fortitud

indomable de la Germania que encara té homes i dones per guardar les murades i ofegar la traició dels mascarats emboscats.

Dia 24 de gener, Bartomeu Ventayol, suplica porfiadament, en nom de Mallorca, d'ésser escoltat de Carles d'Àustria, el qual enfurit per la resistència envia a Gurrea dos edictes, amb la facultat de fer-ne l'ús que millor convengui a la situació del regne.

El Governador va fer pregonar a les viles sotmeses l'edicte de gràcia i misericòrdia; i en el seu campament proclamà, el 10 de febrer, l'altre reial edicte on es fa l'amenaça terrible d'un càstic *que jamás se borrarase del mundo su memoria*.

L'amenaça imperial trobà eco en la Ciutat i la conjura d'En Martí Roig intentà l'entrega mitjançant una processó que duent un Crist, cobert d'un vel negre, clamava misericòrdia i pau. Joanot Colom i els seus desbaraten la conspiració i disolen els simulats penitents, amb gran energia.

Davant el fracàs de les conjures, Miquel de Gurrea, envia a la Ciutat parlamentaris per negociar la rendició, però sols conseqüeixen la inquietud dels temorencs. També el Bisbe de Cluni, Fra Pere Pont, gestiona la pau i amb les seves persuasions arriba a convèncer Joanot Colom de la inutilitat de seguir la lluita gegantina contra la malvestat que va teixint el sudari a la Germania per la llibertat d'un poble, que no deu morir entre les runes fumejants de la Ciutat digna, encara, de gloriosa i perdurable història.

Els raonaments del Bisbe de Cluni varen prevaler, i a primers de març s'arribà a les honroses capitulacions. Primera: El dia 7 de març de 1523, Gurrea entrarà a la Ciutat, amb el seu exèrcit, i els agermanats lliuraran les armes feta excepció de l'espasa i broquer. Segona: No es perseguirà ningú per l'alçament i s'entregarà passaport a quatre dels caporals per passar a Valladolid a donar compte dels fets i motius de la revolta armada a la Cesària i Catòlica Majestat.

D'acord amb les capitulacions, el dia 7 de març, entrava l'exèrcit reial a Ciutat, duent de remolc el bàndol mascarat. El silenci era esglaiador.

V

LA GLÒRIA DE JOANOT COLOM

Amo i senyor de la Ciutat Miquel de Gurrea, abatuda la Germania, renovà seguidament els Jurats i els Consellers. Joanot Colom fou detengut i tancat al Castell de Bellver, junt amb molts d'altres; i sortí l'ambaixada estipulada dels quatre caporals, que més pareixien deportats a galeres.

I sense esperar la gestió dels delegats, ni les decisions reials, l'altiu aragonès administra justícia, si és que per justícia es vulgui entendre castigar innocents i culpables, amb voluntat venjativa més que misericordiosa.

La pena de mort, la confiscació, les galeres i la composició que a tots abastava, foren la misericòrdia promesa. Fins i tot les pobretes vídues, sense altra cerimònia que la fatídica cèdula, se les obligava a defensar-se de les imputacions fetes a llurs marits i àdhuc, de respondre'n, com si no fos prou punició la malvestat que ploraven.

La vigília de Corpus, dia 3 de juny de 1523, mataren Joanot Colom. Del castell de Bellver a la Porta Pintada fou passejat el malaurat cabdill de la Germania, entre butxins que li donaven crudel martiri. Dalt d'un carro de parei, en peus i lligat, l'anaven atenallant amb ferros roents al foc d'una fogaina flamejant.

La tètrica processó retardava el pas adesiara per donar lloc a l'infamant pregó, i arribats que foren al suplici, sense que un crit de dolor, ni una imprecació escapàs d'aquella ànima d'acer, fou degollat i esquarterat, i la seva testa, auriolada pel martiri, deixada dins un nínxol damunt l'arc de la Porta Pintada, de cara a la pagesia per escarment de les generacions.

El bleix del dolor ciutadà ressonà per les valls i afraus. Corpus perdé la brillantor del juny, i de ponent s'estengué, damunt la Ciutat febrosa, feixuga calitja.

Aquesta fou la justícia que manà fer Carles V, i aquesta fou la glòria de Joanot Colom que sabé lluitar fins a la mort amb heroisme admirable, no reculant mai davant la força de la tirania,

Amb mètode i càlcul diabòlic, amb crudeltat, anava seguint la repressió sota l'ordenament imperial de que *jamás se borrarase del mundo la memoria*, i als penjats d'avui en seguiren d'altres i encara d'altres en hòrrida filera. El 17 de juliol passaren de cinquanta els menestrals i eren més de quaranta els forans penjats. Joan Gili, notari, de Sineu i els tres companyons d'ambaixada, tornaren de Valladolid amb la sentència de mort infamant, quan fiats en les equívokes paraules de la Cesària Majestat venien creguts d'ésser portadors de generós perdó. Així fou com, per lleials, trobaren la forca en el mateix castell de Bellver on residia Miquel de Gurrea, temerós del contagi. En el mes d'octubre se'n sumaren trenta nou més, que moriren a la forca, i es continuà penjant fins al desembre de 1524.

Divuit mesos de matar i morir per ofegar un anhel de llibertat; divuit mesos de força per un neguit de justícia; divuit mesos de terror per haver proclamat el "just est in armis" en la defensa del dret a la vida. I encara les informacions judicials d'una part en funcions de jutge, forjadores de la llegenda calumniosa, el vilipendi, l'execració.

Mossèn Rullan, historiador gens afecte a la Germania, així judica la reial actuació: *...Mas tambien lo es que si Carlos I después de haber sofocado el movimiento de la Germania, hubiese puesto tanto cuidado en promulgar leyes sabias, encaminadas al apaciguamiento de la paz y al fomento de la riqueza pública, como en realizar la multa impuesta a los cómplices de la revolución, en castigo de haberse quejado de la falta de justicia, no hubiera venido el bandolerismo*" ni anyades luctuoses com les de 1616 a 1619, durant les quals es cometeren més de 400 assassinats, ni la depauperació i total ruïna de Mallorca.

S'acusa a la Germania i d'una manera especial a l'Instador del bé comú, Joanot Colom, de no haver sabut estatuir en els vint-i-cinc mesos que durà l'alçament, ni tan sols un rudiment de govern, sense fer present la causa bàsica de la revolta que tenia rels fondes en la història.

De caràcter netament econòmic la Germania, i mancada de finalitat política, no intentà la mutació del regiment. Lluità, només, amb braó i entusiasme, per la implantació i l'efectivitat de la "sentència arbitral" deguda al rei Ferran, que els prometia una més justa estructuració econòmica i feia possible la vida i la llibertat. Jamai no aspirà, ni somià, Joanot Colom, sostreure's a

la llei, ni pretengué el governament del regne com el valencià Vicents Peris. Per això, recolzat en la raó i la llei, confiat en la justícia de la causa, espera la reial sentència del nét de Ferran el Catòlic. Podia fugir abans de les capitulacions, i no intentà solament de fer-se escàpol. Fou lleial fins al sacrifici, i es fa el sord a la veu enemiga del seu rei, Carles V, el qual en recompensa promulgà la seva *misericòrdia* que enterboli la glòria de Pavia i cent batalles més.

Deixant de banda les circumstàncies de temps i lloc, un retret podem fer als animadors de la Germania, una censura ens mereix l'actuació de Joanot Colom, i és, precisament, la seva manca de visió política, la seva manca d'ambició per arribar a la deslleialtat que li oferia llibertat, justícia i poder.

Per això, nosaltres, no podem callar davant la veritat històrica estrafeta, ni consentir sense protesta la provocació de la calúmnia que manté la llegenda de la Germania, qualificada de *diabòlica i abominable*, ni callar podríem, enc que volguéssim, en sentir les fibladores paraules de Quadrado que sosté categòricament i combatiu: *Mestre Colom és només un gran criminal*.

Perquè, si recordam els anatemes fulminats pels profetes d'Israel contra l'orgull promotor de castes entre els homes d'una mateixa nació, els uns en possessió de tots els privilegis, i sotmesos, els altres, a tota vilesa i dolor; contra la cobdícia que concentra en mans d'uns pocs els béns materials, destinats a provisió de les necessitats de tots; i contra la luxúria, estímul de supèrbia i d'avarícia, engendradora de dues espècies d'humans: els oprimits i els miserables, que determina la dominació dels homes com ramats o coses. Perquè, si amb criteri evangèlic estudiam la nostra història, les dues actuacions encontrades de la Germania, no serà gosadia d'afirmar l'existència d'un crim de lesa humanitat. Perquè, àdhuc admetent, contra els agermanats, tota acusació de violència, assassinat i atropells, la societat que castiga i mata en virtut de la pau i del sosteniment del principi d'autoritat, després d'haver provocat amb els seus atropells inaudits la revolta del poble, comet al seu torn un assassinat amb premeditació i alevosia.

* * *

Joanot Colom i Cifre, barreter, fill notable de Felanitx, elegit per la Germania Instador del Poble, sabé mostrar rares dots d'or-

ganitzador i tremp d'ànima per sostenir tres mesos de setge, tenint per companys la fam i el contagi, i la traïció, a l'aguait.

Joanot Colom era tot un caràcter que s'ageganta al mig d'aquella societat corrompuda i envilida, miserable.

Home creient, respecta el temple fins quan esdevé refugi de mascarats.

Home patriota, manté la llei i el regiment de la nació.

Home liberal, tolera el mascarat fins a la conjura i la traïció.

Home governant, posa en vigor la sentència arbitral i la quitació.

Home lleial, no es fa escàpol a l'hora de les possibles defecions, i resta entre els seus germans.

Home heròic, sap sofrir altiu el cruent martiri i morir estòicament per la llibertat.

La Germania, certament, fou una revolta per la vida, que s'abrandà en crudeltats dins l'adversitat i la incomprensió reial. Joanot Colom, el fogós tribú, fou el braç acusatori d'Isaias. Vençut i mort sentí el seu esperit triomfador; la violència no vencerà la humanitat, jamai dels mais, i Joanot Colom tenia un amor al cor i una voluntat guiadora.

Passaren els tràgics jorns de la Germania i del bandolerisme; passaren els anys canviant les angúnies, les dolors i les lluites fins que fou feta la proclamació dels Drets de l'Home i triomfà el dret a la vida, bandera i programa de la nostra Germania.

P. OLIVER I DOMENGE

LA VIDA HUMORISTICA

LES CONFERÈNCIES

AMB les conferències passa el mateix que amb les sagnies: que sempre són útils. En aquestes, quan no hi ha profit pel malalt, n'hi ha pel sagnador i en aquelles, si no són útils a l'auditori ho són al conferenciant.

Des d'aquest punt de vista les conferències poden ésser de dues classes: culturals i curatives; ambdues igualment necessàries a la societat. No cal que diga amb quina satisfacció som anat sempre a les conferències culturals. Molt sovint he sortit d'aquests actes com si m'hi hagués posat mitges soles i àdhuc remuntes a la meva feble cultura.

¿I què direm de les conferències curatives, és dir, d'aquelles fetes solament per a la salut del conferenciant? Què passaria a certes persones si no hi hagués aquesta vàlvula. No vull ni sols pensar-ho.

La majoria de mortals podem, gràcies a Déu, llegir la història de la música, la vida de les abelles o l'organització de la desorganització russa, si així ens plau; el ritme de la nostra vida segueix igual. Aquests senzills actes són per altres persones una vertadera malaltia. Un simple capítol de l'*Espasa* és causa d'una infecció.

Estam al cafè amb els companys. Arriba un amic. Duu un aspecte estrany. Té un somriure desdenyós i parla amb to greu. Finalment ens diu: "Ara que parlau de music-halls, precisament, les formigues australianes..."

Un de nosaltres té una idea salvadora. "Perdona. ¿Sabeu que En Tal és mort?". Parlam d'En Tal; deim tots els seus defectes. Prest torna el nostre amic: "Les pulmonies són molt traïdores,

però encara ho són més les formigues australianes. Aquesta classe de formigues, senyors meus...”

Ens miram mútuament i feim un signe d'intelligència.

Al diumenge següent anam a un gran saló; collocam el nostre amic davant una taula amb un tassó d'aigua i tots escoltam religiosament. El nostre amic parla, parla... Una vertadera hemorràgia intel·lectual. La Ciència cau sobre la taula, regalima, corre pel trespol. El nostre amic està salvat. Sortim satisfets. Un deu sacrificar-se pels companys.

No hi ha res que dir. Seria com parlar contra la terapèutica. Però, per l'abnegat auditori ¿no podria fer-se qualque cosa? Ens han parlat ja de la influència de la Filosofia sobre la Telegrafia. Hem escoltat el que deuria ésser les cooperatives de misàntrops. Ens han donat mil conferències semblants, però el que no s'ha fet fins ara és fer-nos membres honoraris de la Creu Roja.

És hora ja que la Ciència vengui en auxili de l'auditori de les conferències curatives. Amb un senzill micròfon tot estaria arreglat.

El conferenciant, dins una petita cabina, parlaria davant d'un d'aquests aparells que transmetria la conferència a forts altaveus instal·lats en el saló del públic. Es tendria, naturalment, molt de compte d'evitar l'entrada al públic el dia de la conferència. El conferenciant, pensant que és escoltat per un públic molt nombrós, deixaria escapar tota la seva ciència i se n'aniria molt content a casa seva.

Després, no caldria més que recollir totes les paraules que jeu-rien per terra i tornar-les a ficar dintre l'altaveu a punt d'ésser disparades pel pròxim conferenciant.

Oferesc aquesta idea a la Societat Protectora de l'Home.

JOAQUIM VERDAGUER

MATEU OBRADOR BENNÀSSER

(ESBÓS BIOGRÀFIC)

(Continuació)

VEJAU, ara, un fragment de la poesia “Les Flors de Miramar”:

Jo guard una floreta collida a Miramar.
¡Benhaja la mà blanca que un dia la em donava!
Present fou agraït; la qui la em regalava
sabia d'estimar.

. . . . .
¡Oh verge blanca bella, que tant vaig estimar!
Mercè d'aquell present que l'ànima em conforta;
l'amor que et guard viurà tant com durarà, morta,
la flor de Miramar.

Aquesta floreta ¿és el record perennal d'un idilli amorós trencat?
¿Inclou un delicat simbolisme d'un amor fondíssim vers la doctrina
de Ramon Lull, l'ombra del qual encara abrigo aquells paratges
de Miramar? No ho sé. Semblant delicadesa, la mateixa inspiració
suau i blana batega en el “Sospir” prenent, però, un caire sen-
tenciós, gairebé oriental, en “Consell”:

Quan veig que t'afanyes tant
i que no dorms ni reposes,
quasi em dónes que pensar
si t'has begut la memoria.
¿Que et deus pensar éssê etern
en aquest món on redoles?
¿O has de quedar per llavor
quan tots serem dins la fossa?

¿Vols un consell d'un amic?
menja i beu, fe bones obres.
Està alegre i ja ho diran.
¡Tot lo demás són violes! (1)

Una alenada de festa, amb sentors de murtra florida, repiqueteig de campanes i crits d'exultació popular, es difon i salprèn tots i cada un dels versos de "Pasco Florida" poesia que sembla recollir les vibracions més autèntiques de l'ànima del poble, exaltant-les. D'aquesta mateixa poesia viscuda i sentida intensament pel poeta, cantada sense cap artifici, puix que altrament seria fondre l'encant virginal, ja que és copsada directament de la naturalesa, qui espontàniament la regala als esperits selectes, N'Obrador ens en dóna bella mostra, exquisida participació, en "Na Francineta". És un quadret arrencat de la realitat, on els més petits detalls són apuntats; el diàleg viu i l'ambient, on es desenrotlla l'escena pagesívola, sembla encara mantenir-se carregat de ressons de guitarres i violins: flubiols i xeremies, d'avalot i alegria sana. La commemoració anual del Patró és arribada, i amb ella, tot s'alegra, tot canta, tot somriu. A la nit es farà ball. La jovenalla espera l'hora. Però abans:

La collada dels fadrins
tresca la vila:
—Francineta, ¿vas al ball
amb tes amigues?
—Hi aniré, si Déu ho vol.
—Bé: doncs, fe via,
que ja anam a començar
dins d'hora i mitja.—
Na Francineta ja es vest
de ballarina,
ja li posa oli d'olors
la seua dida
i els cabells rossets com l'or
ja li pentina.
Sabatetes amb floquet
i blanques mitges,
giponet ben ajustat

i faldelines
d'escambrai amb entonpeu
de musselina:
volantet brodat de punt
i randes fines,
cordoncillo de vint pams
i joies riques
que sa mare li llegà
quan se moria.
Se passa al dit un anell
de ventulines,
que tot l'any ne té estotjat
dins capsina fina;
al mirall s'hi mira un poc,
s'hi veu bonica,
i contenta cap al ball
se'n va amb la dida.

ANTONI PONS

(Continuarà)

(1) Museo Balear-1875-pàg. 720.—Semblant a aquesta és la poesia "A un ambiciós" al qual acaba dient:
Amic, massa et veig desviure...
home, ¿vols un consell meu?
En el Cel fes-t'hi una casa,
i en el món... ¡ves a lloguer!

Anuario d'"El Diario de Palma" de 1879 la reproduïx (pàg. 244) amb el títol de "A un opulent".

HIMNE

(D'EDGAR POE)

DE matinada, tarda i migdia,
sempre el meu himne sents, o Maria!
En pena i gaudi, vetlà i dormir,
o Mare meva, sies amb mi!

Mentre la vida m'era plaent,
sense cap núvol, al firmament,
per la meva ànima no esgarriar,
vers Tu, la gràcia me va guiar.

Ara que endolen els vents del Fat,
el present tèrbol i el vell passat,
deixa que brilli l'avenir meu,
amb ta esperança, Mare de Déu!

MIQUEL FORTEZA I PINYA, Trad.

EFEMÈRIDES MALLORQUINES

NOVEMBRE DE 1228

EL rei En Jaume, en la seva Crònica (1), diu: “I mig any després, nós estiguérem a Tarragona. I Nostre Senyor volgué que, sense que hi haguéssim convocat cort, hi fossin amb nós la majoria dels nobles de Catalunya. I aquests eren llurs noms: Don Nuno Sanxes, qui era fill del comte Don Sanxo, el qual fou fill del comte de Barcelona, En G. de Montcada, el comte d’Empúries, En R. de Montcada, En Guerau de Cervelló, En R. Alemany, En G. de Claramunt i En Berenguer de Santa Eugènia, senyor de Torroella”. “I en Pere Martell, ciutadà de Barcelona, que entenia molt en les coses de mar, ens va convidar a nós i a tots aquells nobles que eren allà amb nós. I quan estàvem acabant de menjar, varen posar-se a parlar entre ells. I preguntàrem quina terra era Mallorca i com es de gran el seu regne”.

Pere Martell explicà als nobles el que ell sabia i havia vist del regne de Mallorca, i aquests, després, ho anaren a contar al rei, com es desprèn de la mateixa Crònica reial; sembla, doncs, que Jaume, si bé dinava a casa de Martell no ho degué fer a la mateixa taula d’ell i per ventura inclús en altra habitació. Aquest dinar tengué lloc, segurament, entre els dies 10 i 16 de novembre de l’any 1228, com es pot deduir dels estudis fets, comparant els Itineraris reials i la Crònica.

Marsili (2), posa en boca de Pere Martell el lluminós discurs que transcrivim en la part que es refereix a Mallorca, que no volem deixar de consignar per la importància històrica que inclou i per ésser, a més, una veritable peça de mèrit literari: Després de fer la descripció de les illes de Menorca, d’Eivissa, de Formen-

---

(1) Jaume I.—“Crònica”.

(2) Fr. Pere Marsili.—“Crònica”.

tera, de la Dragonera i de Cabrera, diu: “Mes la major yla es aquella que Malorcha es apeylada, com es major en quantitat e major en senyoria; la qual la divina saviea de las pregontats de las ayguas feu levar persó que de totas sas parts fos als navegants en refugi e defeniment; e de aquen los homens d’aquela art aquella apeylan *cap de Creus*, com d’aquela a cascunas parts navegar pus cuvinentment es vist; e aquels qui tornan de lunyadanas parts, trencats d’aytals trabays, banyats de plujas, turmentats de tempestats d’aer, consumats de stiu e de calor, e’ls torbats de poca jornada, a aquella sian sadolats e recreats, e de grat hi venen persó que en lurs trabays sian consolats. E provehí lo sobirà mestre de tots de ports en aquella en tutela e defensió dels perilants o navegants; de part oriental lo port d’Alcudia, de part occidental lo port de la Palomera e de Andraig, e de part d’aguiló lo port de Soyler, e de part austral lo port de Manachor e de Porto Colom e de Porto Petro. E de totas parts ha molts ports los quals los mariners apeylan esparagols, a salvar los lenys menors. E aquesta yla es revironada de montanyas molt altas d’aquela part que es oposada a Cathalunya, en tan neix son altas que a aquels qui naufragan son en mort e als navegants en horror. Mes de part austral que es oposada a Àffrica no ha montanyas axí altas, jatsia so que de rochas sia tota plena, e son aquelas montanyas pedregosas, no cuvinents a neguna sémen, sechas, nuas, sens fruyt, sens utilitat, si donques no son dadas als habitants a guarda e defensió”. “E com aquella yla haja molts parts, ha XVI parts; las tres en montanyas e en lo peu de las montanyas lo qual apeylam Rayguer, en las quals ha pobles e vilas delectables; aqui ha oliveras fructuosas, aqui ha abundancia de vinyas e abundancia de diverses fruytas, vergers molt agradables, fonts de cascuna part corrents; e là on hom se pensa que montanyas molt altas s’ajusten e que no sia sinó soledat degastable, aqui se amagan vals molt delitables, de arbres fructuosas, be assegudes e plenas d’ayguas de fonts, en tot delit e puritat d’aer donadas. Las altres XIII parts son pobladas, las quals son planas e son luny de montanyas, e son molt bonas per blats, molt han de forment e d’ordi, quays han fretura de fruytas, oliveras no han, nodrexen pocas vinyas, son ricas d’oveyas e d’altres bestiar; de pous beuen e molts vegadas de ayguas reebudas en cisternas e en fossas en temps de plujas, persó que dretament sian semblants a las parts d’Urgel en molts de cosas”. “Mes la ciutat es assegurada e sitiada prop la mar, havent planea de costa sí de

XII milas, de val ample e pregon revironada, garnida e defesa de espessa de torres e de mur, de bel antemural coronada, no sabent barri, com tots los reeb dins sí ab tres portals ab portas de ferre, edificada e feta de casteyl molt beyl dins sí prop de la mar e en pla, enriquehida de longuea, de beylea de carrers e de dreta agradable, de amplaria de plassas plahent, de font per mitj corrent delitable, de beylea d'orts axí dins com deforas acompanyada; ha mirador molt beyl de mar, lo qual s'estén XV milas, de duas bocas o caps grans de rochas es termenada e es luny boca o cap de boca o cap quays per XX milas. Aquests dos caps contra sí posats en fas de la ciutat fan gran cala abundant e plena de pexos, e a naus e a tots altres vaxells navegants molt profitosa, com per tot morden les ànchoras: e encara tot lo temps de primavera e de estiu tots los lenys e naus se ferman e stan devant la ciutat a una mila; mes el temps a autumne acostant, se recuylen al port lo qual es luny de la ciutat duas milas e mitja, lo qual ha nom Portopí, quays *port de pí*, com aquí havia un molt beyl pi dont lo port hach e pres nom. E ha aquesta ciutat de fora tres casteyls molt forts asseguts e sitiats en molt altas montanyas; lo un contra la part de Cathalunya lo qual es dit e nomenat de Polensa, l'altre contra la part de Àffrica lo qual es apeylat de Santueri, altre dintre terra qui no e's pot combatre lo qual es apeylat Alaró. L'aer hi es molt temprat, com d'ivern apenas o quays nul temps no gita neu; e si algunas vegadas s'esdevé, las gents ho han per joch: glas nul temps quays hi appar e en temps de estiu de tercià e d'aquí avant del vent embat apeylat es temprada".

"Convé, no obstant, no perdre de vista (1), que l'estat de les illes, descrit per Marsili, es refereix, no als temps de la conquesta, sinó als de l'autor, que escrivia a principis del segle XIVe, si bé foren lleus les mudances que en la seva part material experimentaren durant aquella centúria". "Eren en major nombre les portes que a la ciutat sarraïna existien, segons el repartiment; però tal vegada sols indica aquí les principals, que serien la de Portopí al ponent, a l'orient la de Balbelet entre les del Camp i de Sant Antoni, i al nord la de Bebalcofol o de la conquesta. Per la resta, la rectitud de carrers i amplària de places que Marsili atribueix a la ciutat, s'avé malament amb la tortuositat i estretor que solien donar-los els sarraïns, del qual en tenim encara vestigis; més

(1) Josep M.ª Quadrado.—"Historia de la Conquesta de Mallorca".

versemblant és que l'antiga població es distingís per la magnificència interior de les cases i per la pintoresca disposició dels seus edificis. La font de què parla es el torrent de la Riera, que allavors, com es sabut, travessava la ciutat pel mig”.

¿Qui era Pere Martell? Quadrado (1) també ens ho diu: “Martell era home ric i poderós, citat varies vegades a la crònica reial com amo i capità de galeres, i sens dubte prestà amb elles grans serveis per l'expedició de Mallorca, ja que en el repartiment li correspongueren 41 cavalleries (terres subjectes a la prestació de cavall), 3 alqueries en el terme d'Inca en unió amb Berenguer de Montreal, una altra a Sineu i 14 cases a la ciutat”.

Al rei En Jaume li agradà el que els nobles convidats de Pere Martell li digueren sobre Mallorca i la proposició que li feren de conquerir-la. “I en aquell lloc, tot seguit tinguérem acord i consell de fer la nostra cort general a Barcelona, i que fos cort general, amb l'arquebisbe de Tarragona, els bisbes, abats i rics-homes que hem dit més amunt, i amb els ciutadans de Catalunya; i que aquell dia fossin a Barcelona amb nós” (2). Efectivament, el dia 21 de desembre següent (1228), començaven a Barcelona les corts generals convocades i en elles es prenia l'acord de conquerir Mallorca i les altres illes Balears.

La Crònica de Jaume I posa com a fet determinant de la conquesta el dinar que hi hagué a Tarragona a casa del còmit de galeres Pere Martell, del qual acabem de parlar. Alguns historiadors han volgut suposar que l'empresa de la conquesta de Mallorca no tingué altre mòbil, més que la catolicitat de Jaume I i el seu desig de portar la creu a terres d'infidels. La gesta és presentada com una guerra de croada. Part d'això hi hagué; l'esperit cristià de Jaume I influí en gran manera a l'empresa, però no fou tampoc aquest, l'origen únic.

Bernat Desclot (3), i altres cronistes posteriors, assenyalen com a motiu de l'expedició a Mallorca, un incident marítim que feia poc havia tengut lloc: l'apressament de dues naus catalanes pels sarraïns. El comte-rei trameté el cavaller montpellerí Jaume Sanç al valí de Mallorca, per tal de demanar la restitució de les naus i les mercaderies, i sols aconseguí un altiu refús (4). Davant aquesta negativa fou decidida la guerra.

(1) Josep M.ª Quadrado.—“Historia de la Conquista de Mallorca”.

(2) Jaume I.—“Crònica”.

(3) Bernat Desclot.—“Crònica”.

(4) A. Rovira i Virgili.—“Història Nacional de Catalunya”.—Volum IV.

Segons Piferrer (1), l'expedició no ha d'ésser atribuïda solament a aquest incident marítim, sinó millor a la política, que amb les seves traces, anà preparant les causes que l'originaren, ja que preses de naus com l'esmentada se'n feien a diari. L'incident, diu Rovira i Virgili (2), no féu sinó donar ocasió per a realitzar el desig de passar la mar en demanda de les illes, desig que era latent en tots els cors, engendrat, sens dubte, per la lluita intermitent que a partir de l'expedició catalana dels anys 1114-1115, hi va haver entre els cabdills mahometans de les illes i els comtes de Barcelona.

NOVEMBRE DE 1229

Continuant la descripció dels principals fets ocorreguts durant el setge de la Ciutat de Mallorca pels exèrcits de Jaume I, que començarem en el nostre capítol "Octubre de 1229", ens escau avui de parlar dels esdeveniments posteriorment a aquells.

"Les mines, destinades a enderrocar trossos de muralla, van tenir un paper molt important en el setge, sobretot a la darrera d'aquest. Les cròniques catalanes parlen de les mines que feren la gent del comte-rei, del comte d'Empúries i de Jaspert de Barbarà" (3). Efectivament, la crònica reial ens descriu detalladament els enderrocs aconseguits en les torres i murs de la Ciutat, mitjançant les mines construïdes i els enginys, pels catalans.

Les caves que el rei manava fer als catalans per entrar a la Ciutat eren contrarrestades, a vegades, pels esforços dels sarraïns, que també en feien en sentit contrari; s'havia dat el cas de trobar-se uns i altres sota terra on lluitaren. Però els assetjats duien les de perdre, ja que els avenços dels cristians es deixaven sentir a mida que el temps passava, i cada torre enderrocada era un nou portelló que s'obria a la victòria.

Veient els sarraïns els progressos dels cristians, i que la seva desfeta era inevitable, iniciaren tractes per rendir-se, i en prova

(1) Pau Piferrer.—"Mallorca".

(2) A. Rovira i Virgili.—"Història Nacional de Catalunya".—Volum IV.

(3) Ibid. id. id.

d'això, diu la crònica reial, (1): "I després d'això, els sarraïns compregueren que no ho podien impedir, i ens enviaren un missatge dient que si els trametiém missatge volien parlar-li, i que els missatgers fossin persones de les quals nós ens fiéssim. I acordàrem, amb els bisbes i amb els nobles que eren en la host, que puix ells volien parlar amb nós, hom no els ho devia impedir, sinó que era bo que hom hi anés. I hi enviàrem Don Nuno amb deu cavallers seus i un jueu de Saragossa, que sabia aràbic, per intèrpret, i es deia Don Baïel". A continuació, diu la Crònica, que Don Nuno anà a veure el rei sarraí per parlar-li, i que aquest digué que no havia demanat el parlament. En vista d'això, Don Nuno es retirà i tornà al campament dels cristians. Més tard, però, es renovaren les peticions del rei sarraí per conducte de Guiu d'Alagó, apellat entre els sarraïns Mahomet, cavaller cristià renegat que vivia a Mallorca, peticions que foren denegades per Jaume I, a causa de les condicions que aquest oferia i que foren considerades inadequades.

"I més tard, el rei de Mallorca ens envià altra vegada missatge, dient que li enviéssim Don Nuno i parlaria amb ell. I nós l'hi vàrem enviar" (2). El rei de Mallorca i Don Nuno tengueren l'entrevista defora de la ciutat: "Fo apareylada defora la porta de Portupi fort solempnial e noble tenda,—diu Marsili (3)—e en aquella hi havia molts de beyls recoldadors e delicats. E tota la host cessava de la obra, e negun dampnatje no's dava de las parts dementre que aquestas paraulas se tractavan".

El rei sarraí, proposà a Don Nunyo Sanç, representant del rei En Jaume, per la rendició, el següent: "li daré cinc besants per cada testa d'home, de dona i d'infant, i li abandonarem la vila, mentre ell ens doni part de les naus i dels vaixells que té, per anar-nos-en a Berberia; i els que vulguin romandre, que hi romanguin" (4).

Jaume i Nunyo Sanç, amb un clarivident esperit d'estratègia guerrera que els honora, havien pensat ja d'acceptar la rendició de la Ciutat amb les condicions que el oferia el rei sarraí, però, en consultar-ho als prohoms i cavallers de la host, es trobaren que la proposta no era del seu gust, especialment del del bisbe de

(1) Jaume I.—"Crònica".

(2) Ibid. id.

(3) Fr. Pere Marsili.—"Crònica".

(4) Jaume I.—"Crònica".

Barcelona, que fou el primer en parlar i digué: "Que gran dany havien pres en aquella illa, de tants de nobles i tan bons com hi eren morts, i que qui els en pogués venjar servint a Déu, la venjança seria bona" (1).

En R. Alemany, En Guerau de Cervelló i en G. de Claramunt, preferien també, en lloc d'acceptar la rendició que els oferia el rei sarraí, aprofitar l'avinentesa de venjar la mort dels Montcades, conquistant per assalt la Ciutat, i el rei, resumint els parers, se'n planyé d'aquesta manera: "Respecte a la mort dels rics-homes no hi podem donar cap consell, car ço que Déu vol ordenar que es faci, cal que s'hagi de complir; però com sigui que el nostre pensament, en venir a aquesta terra, era de servir a Déu i de conquerir-la, i com sigui que Nostre Senyor hagi dut a acompliment la nostra voluntat, que aquell tracte es feia per tal que nós vinguéssim aquí per guanyar la terra i a més que hi guanyéssim grans cabals, prou sembla que nós haguéssim d'acceptar aquesta cosa. Car aquells que són morts tenen més de terra que nós, car tenen la glòria de Déu. Amb tot, el consell que jo hi dono, el dono a part del consell que vós em doneu". "I tot aquell linatge, i els bisbes, a una veu, digueren que valia més que hom prengués la vila per força que no acceptar aquells tractes" (2). Enviaren missatge al rei de Mallorca, que fes el que pogués, i el setge continuà encara amb més entusiasme que abans.

Jaume I, amb la seva digna actitud davant el consell dels nobles, malgrat que sols tenia a les hores vint-i-un anys, demostrà més serenitat i altesa de mires que ningú, i un coneixement acabat de les conveniències guerreres que significava la rendició de la Ciutat. I així ho creu també Quadrado, quan diu (3): "D'admirar és aquesta singular prudència de Jaume I en edat tan jovenívola i en ànim tan sedent de combats i perills. Les condicions, veraderament, eren molt acceptables; però el desig de sagnant venjança, i per ventura de més suculent botí, féu preponderar en el consell el clam quelcom ferotge i temerari dels parents de Montcada, que segons es veu eren nombrosíssims, i que tributaven una espècie de culte a la memòria del vescomte de Bearn. La previsió i temprança del rei cobra relleu amb la digna fermesa que oposà

(1) Jaume I.—"Crònica".

(2) Ibid. id.

(3) Josep M.ª Quadrado.—"Historia de la Conquista de Mallorca".

després a les tardanes instàncies dels nobles perquè recomencés de nou els tractes que havien rebutjat amb tan injust menyspreu”.

El rei de Mallorca, vell d'anys i de barba blanca, en saber la resposta que s'havia donat a les seves ofertes de rendició, cridà el seu poble, i al mig de la plaça li parlà paternalment i commovedorament, explicant el fet i la precisió en què es trobaven de defensar-se fins a morir. Marsili (1) ens tramet, amb exquisida eloqüència, aquest parlament del rei, que parla al seu poble amb to digne i ferm, convençut, però, que la fi del seu regnat era inevitable.

Bernat Desclot (2) no dóna importància a l'actitud del rei En Jaume, adoptada respecte a la proposta de rendició malgrat el consell dels nobles, ja que tractant d'aquella solament diu: “El rey sarrahí dix li que li desampararia la ciutat e que li daria per rescrit cinch besants d'argent per LXXX milia personas que no'n portarian res sino aytanta de vianda com haguessen ops. Aquest pleyt deya lo rey sarrahí e que no fossen scorcollats; el rey d'Aragó no ho volch fer”.

La negativa dels nobles d'acceptar la rendició estigué a punt de causar un desastre en l'exèrcit cristià, i els que abans es sentiren tan valents, volent venjar la mort dels Montcades, pocs dies després ja es penedien de la seva conducta i haurien, de bon grat, tornat enrera les seves paraules. La resposta donada pels cristians al rei de Mallorca, produí una forta reacció en els sarraïns que, sentint-se perseguits i sense esperança d'atènyer misericòrdia, redoblaren els seus esforços i les seves energies.

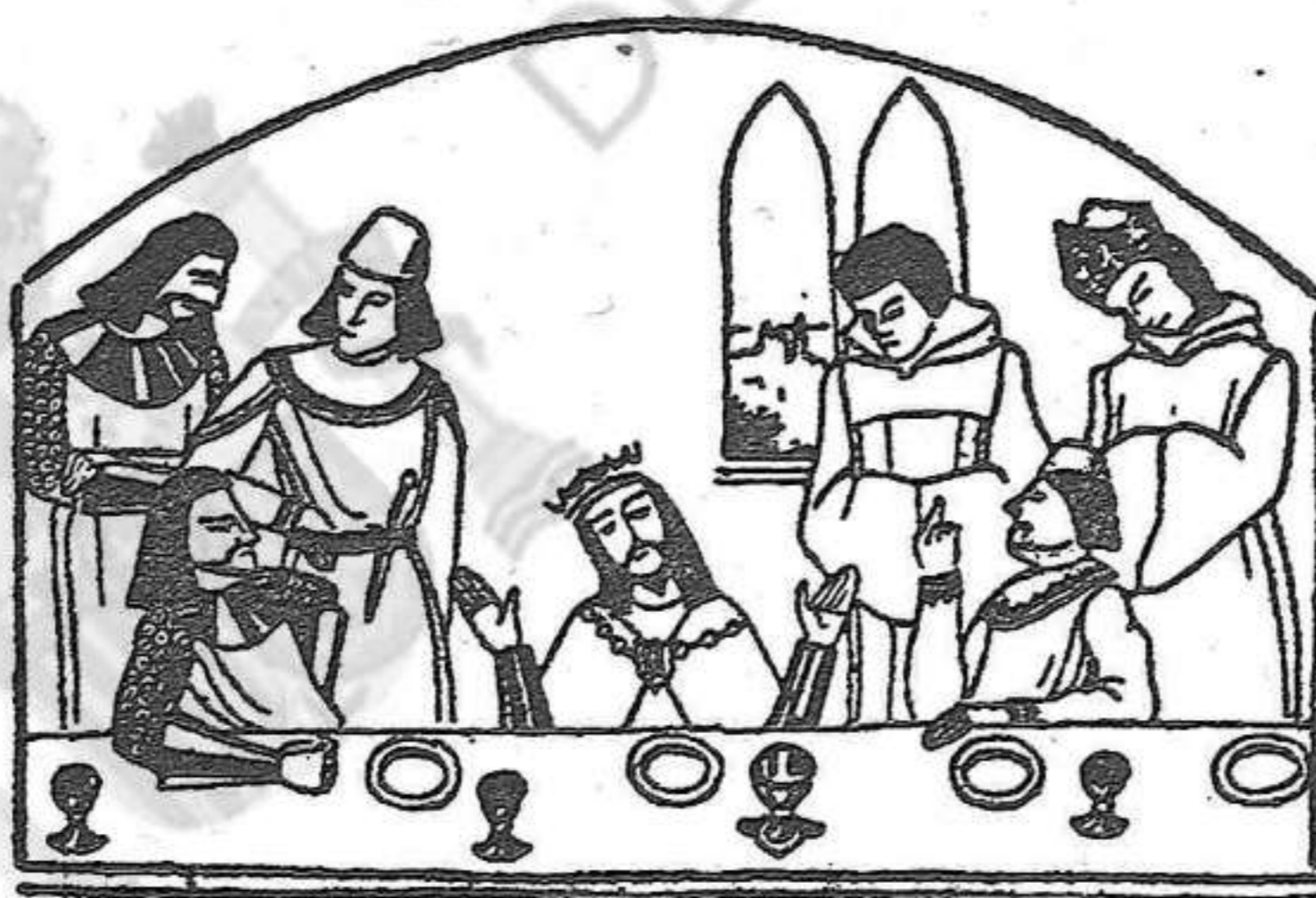
Al cap de pocs dies, el rei deia: “—Don Nunyo, em sembla que els nostres rics-homes no voldrien haver donat el consell que l'altre dia donaren; que ara volen acceptar els tractes, i de primer no els volien acceptar.—I diguérem als que havien donat consell sobre els tractes:—Què us en sembla? ¿No hauria valgut més que haguéssim acceptat aquells tractes que ens feien parlar, que no ara, que es defensen bé?—I callaren, i es donaren vergonya de ço que havien dit. I quan fou vespre, dos dels que havien donat consell, això és, el bisbe de Barcelona i En R. Alemany, vingueren vers nós i ens digueren:—¿Per què no féu reprendre els tractes que l'altre dia parlàvem?—I nós els diguérem:—¿No hauria valgut més que

(1) Fr. Pere Marsili.—“Crònica”.

(2) Bernat Desclot.—“Crònica”.

aleshores hi haguéssiu accedit que no que ara em digueu que jo ho faci? I us dic que no em semblaria ben fet, que si ara els iniciàvem seria donar mostres d'una gran feblesa. Però si ells ens feien parlar altra vegada els tractes que l'altre dia ens proposaven, un semblaria bé que ho féssim?—I digueren que els semblava bé, i que farien que aquells que no ho volien ho acceptessin. I diguérem:—Ara, si ells ens envien missatge, puix que us sembla bé, ho farem; i obrarem de totes passades amb consell de vosaltres” (1). Una vegada més, demostra amb això Jaume I, que era molt superior als seus, des de tots els punts de vista.

RAMON DE MALLORCA

(1) Jaume I.—“Crònica”.

E L S L L I B R E S

JOAN VALLÈS I PUJALS. — *Hostes vingueren...* — Llibreria Catalònia. — Barcelona. — 206 pp.

El Sr. Vallès i Pujals animat, sens dubte, per l'èxit innegable de venda que va obtenir la seva obra "Elogi de Catalunya" acaba d'editar, a càrrec de la Llibreria Catalònia, una altra obra, com aquella amarada d'amor a la terra pròpia, a les seves autèntiques característiques i al seu esperit mai no apagat.

Si en l'"Elogi de Catalunya" ens va donar una impressió física, geogràfica—amb alguns fragments històrics—de Catalunya, ara la ploma del Sr. Vallès i Pujals ha derivat radicalment cap a la història; i ens presenta l'espectacle de Catalunya des del final de la vida del rei Martí, l'últim rei de la dinastia catalana, passant per l'interregne de dos anys i el Compromís de Casp, fins al primer rei de la nova dinastia, i dedica una part al dolorós empresonament i mort del darrer comte d'Urgell.

Aquest llibre de Vallès i Pujals, segons ell mateix diu en el pròleg, no és nou, ni conté res d'original, ni es dona compte en ell de noves investigacions, ni es presenten aspectes desconeguts.

És, senzillament, una reproducció compendiada del que han dit sobre aquell interessantíssim bocí de la història de Catalunya, els autors que n'han estudiat els diferents aspectes, els noms dels quals i llurs obres fa constar l'autor d'"Hostes vingueren...".

El llibre va adreçat al poble; no als erudits, investigadors, ni estudiosos que tenen ocasió d'estudiar de viva font la història pàtria.

I com a llibre dedicat al poble és d'una utilitat i un bon sentit manifest, ja que en ell, recopilats els treballs dels qui es dedicaren a desentrellar la història, pot estudiar, en forma planera i senzilla, el procés en virtut del qual es va iniciar la pèrdua de la personalitat de Catalunya, pèrdua que té com a punt de partida el Compromís de Casp, a partir del qual va perdre Catalunya les seves característiques nacionals, davallada que culmina en el Decret de Nova Planta.

JOSEP CONRAD. — *La follia d'Almayer*. — Versió catalana de J. Carner Ribalta. — Biblioteca Literària. — Editorial Catalana. — Llibreria Catalònia. — Barcelona. — 256 pp.

Vetaquí, sens dubte, uns dels fets més notables de l'any per la nostra literatura: la incorporació de Josep Conrad a la nostra llengua.

Conrad és un dels escriptors moderns més sorprenents en llengua anglesa, malgrat que no fos aquesta la seva pròpia llengua—era polonès—i que dominés, més que l'anglès, el francès.

Fa quatre anys que la Casa Montaner i Simon, instigada per Joan Estelrich donava al públic de parla castellana les primeres versions peninsulars de Conrad,

precedides d'un estudi preliminar, tan dens de documentació com d'esperit crític, obra del propi Estelrich.

I ara, la Biblioteca Literària de l'Editorial Catalana, atenta a donar als cada dia més nombrosos lectors de la producció nostrada les obres mestres de la literatura universal, inicia—moguda per la mateixa instigació—amb la traducció de Carner Ribalta la versió de les obres de Conrad.

“Almayer's Folly” és la primera novel·la que apareix vestida amb la digna tipografia i ornamentat relligament que són norma de la Biblioteca Literària de l'Editorial Catalana.

La personalitat de Josep Conrad no és molt coneguda encara en els països meridionals. Descendent d'una família d'antics propietaris polonesos i fill d'un home que retia culte als romàntics francesos—alguns dels quals va traduir—, va partir cap a l'exili, ordenat per la dominació tsarista, amb la seva família, quan solament tenia sis anys.

Als dotze era orfe i, poc després, mogut per una vocació fermíssima, va abandonar el seu país, per dedicar-se a la carrera de la mar.

Viatjà quatre anys en vaixells francesos i setze en vaixells anglesos, i es va retirar a viure a Anglaterra en 1896. I allà va residir fins el 7 d'agost de 1924, que va morir.

Als deu anys de navegació, quan encara no pensava dedicar-se a la literatura, va començar a escriure aquesta obra que avui podem llegir amb el títol “La follia d'Almayer”.

Aquesta novel·la, que posa al lector en contacte amb els misteris i el cor del llunyà orient de la Malàsia, va costar cinc anys de treball i durant tres més va dur-la d'una banda a l'altra, amb perill de perdre-la.

El problema psicològic que anima tota l'obra és la decepció del pare respecte a la seva filla. Lenormand, a qui Conrad va manifestar quant l'havien preocupat les relacions entre pare i filla, creu que els motius de l'ofuscació i el fracàs d'Almayer cal trobar-los en una passió inconscient del desterrat per la seva filla.

En aquesta obra, com en totes les de Conrad, un alè de vida, sempre renovat, anima la creació dels personatges i de l'ambient on es mouen. Tots els crítics han hagut de reconèixer la interior força creadora d'aquest singular escriptor, que en alguns moments fa pensar en les narracions d'Ulises.

Diguem, finalment, que les obres de Conrad són per llegir-les sense pressa, tancant els ulls sovint, per somniar. Fruir la lectura lentament és gairebé el camí per esdevenir un admirador de Conrad.

Tot això ens afirma en l'opinió del principi: la incorporació de Conrad al català ha d'ésser, serà, un dels fets més notables de l'any literari.

FONTENELLE.—*Diàlegs dels morts.*—Traducció i Prefaci de J. Farran i Mayoral.—Biblioteca “Univers”.—Vol. XI.—Llibreria Catalònia.—96 pp.

La Biblioteca “Univers”, que dirigeix un esperit tan fi i tan plenament europeu com Carles Soldevila, ens va donant, en condicions econòmiques gairebé insuperables, les obres mestres de la literatura estrangera: de Voltaire a Tolstoi i de Wells a Baudelaire i a Goethe.

El volum XI, suara aparegut, està dedicat a Fontenelle, i conté els “Diàlegs dels morts”, que ha traduït J. Farran i Mayoral, un dels elements més cultivats i més valuosos del món literari català dels nostres dies.

Els "Diàlegs dels morts" és una de les obres més subtils que ha produït l'enginy dels homes. Si fos necessari cercar un admirador eminent de Fontenelle, anomenaríem, i seria prou argument, Nietzsche que ha dit parlant d'aquest llibre (juntament amb altres): «Escrites en grec les seves obres haurien estat compreses per grecs... Els grecs més subtils haurien estat forçats d'aprovar aqueix art, i hi ha una cosa que haurien admirat i fins adorat: la *malícia* francesa de l'expressió...».

Els "Diàlegs dels morts" és un llibre en el qual Fontenelle ha posat, en grau superlatiu, les seves dots d'humanista, d'escriptor, de filòsof, coneixedor de l'ànima humana.

Imitador de Llucià, iguala certes qualitats seves i n'hi afegeix altres, genuïnament franceses.

Els personatges, falsos des d'un punt de vista històric, serveixen per a parlar de casos típics de vicis o vanitats; i el llibre tot és un magnífic refugi contra l'ordinària, la barbàrie, la rústica aspror que tant dominen en els temps actuals.

Fontenelle fou, en realitat, un home del Renaixement, ple d'elegància i bon gust, de sentit de finesa, amb el qual plau de posar-se en contacte.

Farran i Mayoral, que uneix a les seves condicions pròpies d'escriptor, una admiració antiga i conseqüent per Fontenelle, ha fet una versió amarada de fidelitat mesclada amb un amor no amagat a l'obra tan espiritual de l'escriptor francès.

FRANCESC DE B. LLADÓ.—*Els dos poders*.—Biblioteca Horitzons.—206 pp.

D'alguns anys a aquesta banda, ha augmentat notablement la publicació de llibres en els quals, d'una manera o altra, s'estudia o comenta l'intervenció que ha de tenir el poder espiritual en la vida col·lectiva.

Francesc de B. Lladó, el Director de la "Biblioteca Horitzons", contribueix a aquella campanya amb la publicació d'"Els dos poders".

No és adient amb les conclusions el títol del llibre. Si, per l'autor, "el poder de l'Església és l'únic que té el dret, donat pel màxim poder que és Déu, d'orientar profundament la vida de tots els homes", era més just que el títol fos "L'únic poder"; i més encara si es té en compte que l'actitud de l'Església és estudiada, a través del llibre, en relació a la política, a l'intel·lectualisme, a l'orientalisme, a l'Acció Francesa, al feixisme i a la qüestió social.

Fruit de dos anys de contemplar com ha anat produint-se la vida dels homes, i fent al marge dels fets comentaris i meditacions, és aquest llibre, que tot ell és una apologia del Vaticà, el Papa i l'Església.

Donada la conclusió inicial de l'autor, que ens l'ofereix ja en la Introducció, no cal gairebé llegir per comprendre les conclusions de cada capítol, animades per la més pura ortodòxia, de la qual és prova el "Nihil obstat".

Mn. Joan Tusquets ha posat al llibre un pròleg, en el qual declara que la clerecia catalana no té altra admiració, raó i norma que la propagació de la doctrina de Crist; i proclama que si algun seglar ha comprés el punt de vista de la clerecia catalana, que és, diu, el tradicional de l'Església, aquest és Francesc de B. Lladó, en el seu llibre.—R. R. T.

RECULLS DE FORA

En Joan Junyer a Pittsburg.—Ha estat invitat, enguany, a concórrer a l'Exposició Internacional de Pintura que organitza l'Institut Carnegie de Pittsburg, el jove pintor català, Joan Junyer, que divideix les seves tasques artístiques entre París i Mallorca. Llargues estades a la illa—Deyà—han fet de Joan Junyer, l'interpret, dins les esferes de les noves tendències pictòriques, d'una Mallorca que ell veu plena de suggestions, lluny, però, de les espectaculars manifestacions de l'escola que podríem dir-ne catalana d'ahir, o potser més d'abans d'ahir. Escola aquesta darrera que no per la seva caducitat ha deixat d'ésser cultivada en els nostres dies. L'herència deixada a Mallorca per Mir, etc., ha passat de mans en mans—fins i tot va influenciar un temps la colònia de pintors sudamericans—i ara, com diem, encara rebrota en les obres dels més anacrònics pintors indígenes.

No caldrà dir, sembla, que si Joan Junyer ha estat invitat, enguany, a exposar tres quadres a Pittsburg, ho ha estat, precisament, per la seva destacada modernitat i l'original concepció i execució que demostren les seves obres.

Ens abstenim de detallar l'organització i tendències d'aquesta Exposició, puix que ho hem fet en l'article publicat en "El Dia" el dia 24 d'aquest mes, al qual ens remetem. Féiem, també, en ell història de les successives Exposicions que començaren l'any 1896 i citàvem els pintors espanyols que hi havien estat invitats.

Dels vint-i-cinc quadres del pintors espanyols que figuren enguany a Pittsburg, sis d'ells han estat pintats a Mallorca: tres d'En Cittadini (argentí): "Pollença", "El revolt del camí" i "El Puig"; i tres d'En Junyer.

En Joan Junyer té a Pittsburg dos dels quadres que figuraren en la seva darrera exposició a les "Galeries Mallorquines": "Amor sagrat i amor profà" i una "Maternitat" (nus). El tercer quadre d'En Junyer titulat "Festa a Mallorca" no havia estat exposat encara.

Dia 18 d'octubre es varen fer públiques les resolucions del Jurat de l'Exposició de Pittsburg i hem rebut la nova que, dels nou premis que enguany se repartien, dos han estat concedits a un italià, tres a tres nord-americans, un a un francès, un a un espanyol, un a un alemany i un a un anglès.

El pintor espanyol premiat enguany és En Joan Junyer, pel seu quadre "Festa a Mallorca", precisament. Heus ací, doncs, especialment distingida a Pittsburg la representació de Mallorca, amb aquesta Menció Honorífica concedida a En Junyer. El quadre "Festa a Mallorca" ha estat venut al mateix temps.

Quan vàrem ésser a París pel juny passat, vàrem poder veure al taller d'En Junyer aquest quadre ara premiat, i ja venut, en els Estats Units: "Festa a Mallorca". No és pas una obra de grans dimensions. Però hi ha en ella tota l'essència d'una Mallorca purificada, dignificada, de la qual

Junyer n'està enamorat. És un quadre gairebé folklòric: dues parelles de balladors—millor dit, una parella i mitja, puix que l'altre home no apareix en el quadre—ballen. La gent els volta formant un semicercle. Al fons el poble—Deyà—les cases que esgraonen el turó, dalt del qual hi ha la petita església. Més al fons, vista d'una elevada perspectiva, la Mediterrània, la nostra mar blava. El quadre, ple de llum, està entonat, no obstant, dintre d'una gama discreta, demostrativa de l'afinada sensibilitat colorista d'En Junyer i de la subtilitat de matitzacions de què és capaç d'arribar el seu talent de pintor. Cada una de les figures que fan rotllo als balladors és en ella una miniatura; cada vestit de pagesa un dibuix original, una harmonia diferent. Aquí sí que cal parlar de simfonia del color—encara que la metàfora sigui un xic gastada. Aplicada al quadre d'En Junyer aquesta frase vulgar en surt dignificada. Com tot esperit elevat, En Junyer transforma, en aquest cas, la matèria folklòrica de Mallorca i en fa d'ella una obra sublim.

En donar compte de la personalitat dels artistes premiats, l'Institut Carnegie diu d'En Joan Junyer: "Joan Junyer, el pintor espanyol que ha rebut una Menció Honorífica, és un jove artista català amb "studios" a Barcelona i París. Pertany a la nova escola pictòrica i encara no és ben conegut, a excepció d'Espanya i França. Exhibeix per primera vegada en aquesta Exposició Internacional de Pittsburg i també mostra per primera vegada la seva obra en els Estats Units. Les seves tres obres destaquen en l'Exposició per la seva concepció i execució original".

Ens plau vivament poder veure confirmada d'una manera, diguem-ne internacional—ja que el Jurat de Pittsburg estava compost per quatre nord-americans, un polonès, un francès (Dunoyer de Segonzac) i un anglès—l'opinió que fa temps tenim formada de l'art de Joan Junyer, i que, com diguérem quan va exposar a les "Galeries Mallorquines", aquest art d'En Junyer, és ja, avui, una realitat. Podem dir, doncs, que fa cinc anys o més que en qüestions pictòriques no l'hem errada pas. És una satisfacció ben lícita poder constatar aquesta veritat.—Ernest M.ª Dethorey.

* * *

Ja ha sortit el primer volum de les "Obres completes d'Ignasi Iglésies".

Si voleu associar-vos a aquest homenatge que es ret a la memòria del poeta del poble subscriuiu-vos a l'edició completa de les seves obres. La llibreria "Renaixement" de Barcelona ofereix l'avantatge del 15 per 100 de rebaixa sobre el preu de venda, als subscriptors de la Col·lecció Popular "Les Ales Estesés".

* * *

Han estat declarades monuments nacionals les Catedrals de Granada, Palència i Barcelona. Aquesta mida és, ara per ara, la més eficaç per a salvaguardar el patrimoni artístic en tota la seva integritat.

* * *

Fent joc amb les ja famoses "Visions de Catalunya", Joan Santamaria, a les planes de "La Veu de Catalunya" ha començat una sèrie d'articles titolats "Visions de Mallorca".

* * *

Tornen a sortir "El Matí" i "Las Noticias", de Barcelona, que havien estat suspesos indefinidament.

* * *

Retallem de l'article "L'ensenyament de les llengües als infants" signat per Alexandre Galí, aparegut a "La Publicitat" aquests significatius paràgrafs: «És possible que la terra del veí sigui molt bona, però el nostre arbret no el farem créixer sà i vigorós desarrelant-lo de la terra natural i imposant-li artificiosament arrels adventicis.

Per molt que valguin les adquisicions d'instrumental, no hi ha res de la persona que valgui tant com la personalitat. El caràcter personal està per damunt de tots els instruments; cap adquisició no és segura si falla el caràcter, i el caràcter no l'assolirem descaracteritzant-nos; no enrobustirem la personalitat junyint els tendres infants a un ritme que els sigui estrany, sinó exercitant els propis muscles, activant la circulació de la pròpia sang, promovent, en l'activació dels propis recursos, tots els moviments regeneradors i exaltadors.»

* * *

Una revista professional que es publica a Madrid titulada "La Enseñanza" en el seu número 2555 corresponent al dia 19 d'aquest mes publicà en la seva portada la reproducció gràfica de la façana de la catedral de Jaen, al peu de la qual figura aquesta inscripció: "Palma de Mayorca.—Fachada de la Catedral"

En el seu número següent ha esmenat l'errada, substituïnt la paraula *Mayorca* per Mallorca; i, en canvi, no ha substituït el gravat que presenta pel vertader al qual alludeix.

És curiosa aquesta coincidència: "La Esfera", també de Madrid, en el número 827 que correspon al dia 9 de l'actual havia publicat ja la mateixa fotografia amb la mateixa llegenda explicativa.

No calen comentaris, ens sembla.

* * *

En el darrer número d'"Oc", tan excel·lent com els anteriors, trobem el text de la conferència que explicà el Dr. Serra Hunter al "Conferentia Club" sobre "La filosofia i els seus problemes".

Ben plausible aquesta idea de publicar íntegrament les conferències que "Conferentia Club" ve organitzant. Potser seria, encara, millor editar-les sistemàticament i distribuir-les entre els socis, mitjançant una quota suplementària, i entre els socis forans, que s'haurien de crear. Així es contribuiria a l'expandiment de les tasques culturals de l'entitat i s'establiria un nou lligam de relació entre Barcelona i els nuclis intel·lectuals de fora.

Oferim aquesta iniciativa als dirigents de "Conferentia".—F. de S. A.

* * *

Damunt "La Publicitat" del 6 de novembre, llegíem a un article de Joan Sacs, en el comentari a un manuscrit de Josep Arrau, el nom del nostre Guillem Mesquida entre d'altres pintors, seguit d'aquestes paraules: "De cap d'aquests mallorquins no sabem res",

És llàstima que un crític com Sacs, que tant ha fet per nosaltres, i en

els escrits del qual trobam tan sovint suport autoritzat al nostre propi criteri en qüestions artístiques, no sàpiga res de Mesquida, després del Bolletí de l'Arqueològica i dels treballs de Vicents Furió, sense anar més lluny, per exemple. És una llàstima, com déiem. Ja sabem, però, que no són coses d'importància, excusables en primer lloc perquè no és cosa d'anar a exigir en un article periodístic la precisió documental d'un estudi científic, i perquè, d'altra banda, potser tampoc nosaltres no hem fet tot el que calia per posar en valor i en circulació les poques investigacions modernes sortides de casa en aquest i altres rams.

Hem volgut precisar, no obstant, aprofitant l'ocasió, com aquell qui diu, a fi de bé. Llàstima més gran i més de lamentar és que en treballs de revista, per la seva condició de més reposats i per la seva distinta destinació, i de més pretensions titulars, si més no, surtin lapsus de major quantia. Trobam, per exemple, en un dels darrers números de "La Revue de Catalogne", un estudi pòstum de Cristòfor de Domènec titolat "Els Quatre Evangelistes de la Poesia Catalana", on, en parlar de Mn. Costa, es diu que el nostre altíssim poeta fou també bon escriptor en prosa, com ho demostren llibres com "De l'Agre de la Terra". Aquesta, francament, si que no ens l'esperàvem. Una mica més de serietat informativa no estaria demés, en benefici de tots; en benefici, sobretot, del prestigi definitiu dels escriptors i de la suposada bona fe del públic.

N O T I C I A R I

CONCERT

JOAN M.ª THOMÀS

Mn. Thomàs ens ha donat en la sala del "Domus Artis" un concert d'orgue el dia 26 d'aquest mes.

Una advertència preliminar al programa deia: "Aquest programa ha estat compost amb l'exclusiu objecte de donar a conèixer els recursos fònics i mecànics de l'instrument". Moltes de les objeccions que podríem fer a la tasca del concertista i, principalment, a l'elecció de registres queden per endavant desvirtuades amb aquella nota. Ens abstenim, doncs, de formular-les, perquè creim que Mn. Thomàs seria el primer en estar-hi d'acord.

Però amb tot i que la finalitat del concert constituïa un peu forçat per l'organista, l'ànima d'artista que té Mn. Thomàs es deslliurà en alguns moments de les trabes que s'imposava i ens donà unes interpretacions del *Kyrie*, *Déu Esperit Sant*, de Bach, *Noël i variacions*, de Daquin, i *Tocatta i fuga*, també de Bach, tan exquisides, justes i respectuoses amb l'esperit dels autors, que elles soles valgueren tot el concert.—E. P.

EXPOSICIONS

En una ciutat petita com la nostra resulta una feina enutjosa el fer crítica d'art. El qui emprèn aquesta tasca es troba sovint amb la lluita de voler dir noblement la veritat, tal com la sent i el temor de ferir la susceptibilitat d'artistes que, vinculant l'obra a la persona, prenen quasi bé com una ofensa tot comentari desfavorable a la seva producció.

En pintura tota la gent es creu amb preparació suficient per opinar. Tothom acostuma a dir-hi la seva. Passa allò que vulgarment es diu: que qui manco en sap més hi diu. Partint d'aquest principi hem acceptat, per disciplina, l'encàrrec de fer la crítica d'art de LA NOSTRA TERRA. Si alguna volta ens veim obligats a dir que l'obra d'alguns pintors es fluixa o que no ens convenç, serà sempre lamentant-ho. Des d'ara els presentam les nostres excuses, per no comptar-nos entre els seus admiradors, i la nostra consideració personal més distingida.

AGUSTÍ BUADES

Si la pintura mallorquina tengués una història, una tradició ben definida, el nom de D. Agustí Buades (el vell) ocuparia lloc preferent entre els nostres pintors de la passada centúria.

Contemporani de Vicente López ofereixen les seves obres un gran parentesc amb les d'aquell pintor. El modelat suau de les figures, l'habilitat amb què estan pintades les robes, inclús a voltes la mateixa tècnica de pinzellada minuciosa, franca i segura, fan que els millors retrats d'En Buades puguin comparar-se als del mestre valencià.

Les obres reunides a les "Galeries Costa", encara que molt desiguals, donen idea de les grans dots de pintor d'En Buades. El retrat dels seus pares, molt ben modelat i fi de color, i el de D. Bartomeu Sureda, (director que fou de la fàbrica de porcelanes de la Moncloa de Madrid) són, entre altres, indiscutibles proves del seu talent, que va dedicar quasi per complet a fer retrats, malgrat les seves condicions per conreuar la pintura de *género*, de la qual va deixar-ne una bella mostra en un *remadillo* que es conserva en el palau dels marquesos de Can Desbrull.

L'exposició d'En Buades, que ha donat a conèixer al nostre públic la producció d'aquest pintor injustament oblidat, és una manifestació artística de gran interès local que honora el seu organitzador En Josep Costa.

GABRIEL COMAS

Gabriel Comas a les "Galeries Mallorquines" exposa, per primera vegada, una sèrie de paisatges del pla de Mallorca, alguns retrats i un parell de dibuixos. Vacil·lacions de principiant que encara no ha trobat el seu camí a seguir. Visió epidèrmica del paisatge. Molt bona voluntat i entusiasme juvenívol. El temps dirà.

***

En el moment d'entrar en premsa aquest número s'ha inaugurat el "Saló de Tardor" a les "Galeries Costa" i a la sala d'exposicions del "Círculo Mallorquí". En parlarem en el pròxim número.—F.

CONFERÈNCIES

L'illustre catedràtic de la Universitat de Barcelona Dr. Tomàs Carreres i Artau, a precís de la "Societat Arqueològica Lulliana" donà una conferència en el saló Montenegro del "Círculo Mallorquí" sobre aquest tema suggestiu: "Orígens de la filosofia de Ramon Lull". Més tost que conferència fou la lectura d'un capítol de l'obra que escriu en nostra llengua sobre la història de la filosofia a Catalunya.

El dissertant es proposà de presentar un parallelisme entre els ideals col·lectius del poble català en les diverses èpoques i l'activitat filosòfica, amb les seves relacions peninsulars i europees. Després resumeix les línies principals en aquell drama intel·lectual, de les controvèrsies religioses durant els segles X^e. i següents per la convivència de les religions mahometana i hebrea amb la cristiana. Remarca els aspectes d'aquella controvèrsia des del caire cristià, l'origen de la qual és la doctrina persuasiva de Sant Ramon de Penyafort, les disputes orals i públiques i l'*Explanatio* i el *Pugio fidei* de Ramon Martí, en el qual són admeses les raons naturals. Lull es proposa també emprar aquestes en la demostració dels dogmes. El lullisme és la confluència de la direcció apologètica amb el corrent franciscà. Exposar el conferenciant els motius bàsics del pensament de Lull i la triple tendència: racionalista, criticista i mística. Una grandiosa filosofia de l'amor, teològica, metafísica i psicològica, escalfa tota l'obra lulliana, coronada amb una filosofia personal: la mort i el martiri.

El lullisme representa un dels moments culminants del platonisme medieval. La passió de Lull per la unitat dona al seu pensament un caire utòpic quan arriba a la reforma social afirmant per a tots els pobles la necessitat d'una llengua, la llatina, d'una mateixa fe i un sol Papa. Lull

és una experiència vivent de la capacitat d'un poble per als alts oficis espirituals de la filosofia i el conreu de l'ideal.

Després estudia les tres direccions filosòfiques del lullisme: la direcció polèmico-apologètica o racionalista, que va canalitzant-se en Sibide i paradoxalment en Turmeda fins a les *Penseés* de Pascal; la lògica enciclopedista, la més estrident com poc estudiada, i la mística, que ferma Lull al corrent filosòfic franciscà.

A l'acabament fou llargament aplaudit i efusivament felicitat.

MÉS CONFERÈNCIES

En donà una al "Colegio Médico" el catedràtic de la facultat de Medicina de Barcelona Dr. Joaquim Trias Pujol sobre "Estat actual de la cirurgia gàstrica". Entre altres coses es lamenta el dissertant de la manca de relació que existeix entre els metges barcelonins i els mallorquins, per tal com aquells vénen a la illa enlluernats solament per les belleses naturals. Seguidament parla de la úlcera gàstrica, capítol importantíssim de la cirurgia moderna, explicant l'operació d'urgència i la perfecció obtinguda pel tractament. Gràcies a ella les estadístiques que anys enrera donaven un contingent d'un seixanta per cent de defuncions, avui han baixat a un dos per cent.

EL MONUMENT A MAURA

El diari "A. B. C.", de Madrid, porta un article signat per Casto Lizano en el que troba que ni el basament, ni el lloc de l'emplaçament del monument s'adiuen amb la grandesa del qui es vol homenatjar. Per subsanar aquesta pobresa i desproporció proposa que es perllongui la dada de la inauguració i que mentrestant es recaptin diners, amb els quals bastir alguna cosa digne de l'insigne estadista, glòria del parlament espanyol i de la política, geni de l'eloqüència i apòstol del civisme.

I, com era natural, la Comissió, a la vetlla de la inauguració, ha fet el seu camí.

Ens permetem d'aconsellar al Sr. Casto que una altra vegada s'hi posi amb temps i no es mostri tan tocatardà.

UNA FONTETA

Ran de la lleona del Born, enfront del carrer de Jovellanos, s'ha instal·lat una fonteta, on van els veïns a cercar l'aigua que abans prenien a la font de les Tortugues i que ara no poden des que s'ha posada en competència amb les fonts lluminoses de l'Exposició de Barcelona. Per paga aquells abeuradoretts, que hi estan tan bé... els fan nosa!

El lloc de l'emplaçament de la pobra fonteta no pot ésser més esguerrat, si es té en compte que precisament aquell és un dels passos obligats per les persones que van al Born i als carrers d'enfront. ¿On treu cap una fonteta gairebé infantívola vora un passeig, el preferit dels ciutadans?

Qui hi guanyarà, sobre tot a l'estiu, serà la lleona!

EN FUSTER

El pintor mallorquí En Joan A. Fuster a hores d'ara té oberta una exposició de les seves teles sobre paisatges de la terra, a l'Ateneu de Mahó. Li desitjam el millor èxit.

UNA VERGONYA QUE DESAPAREIX

A l'hora en què escrivim aquesta nota s'ha acordat i amb molt encert, que els presos no vagin per la ciutat a peu, enmig de dues guàrdies civils, espectacle que no deixava d'ésser poc humanitari.

Ara aniran en cotxe, amagats a les mirades dels curiosos.

Aplaudim tan encertada millora, que ja no ho és a altres bandes.

TURISME

El "Patronato Nacional de Turismo" ha editat 69.000 cartes-cobertes, amb fotografies de Miramar, coves d'Artà i de la Ciutat de Mallorca. Les fotografies són fetes mitjançant el procediment de rotogravat. La nostra coral enhorabona.

No serà de més repetir allò que tantes vegades hem dit, que en aquesta obra meritíssima cal també que Mallorca hi col·labori posant-se en condicions de rebre els turistes, respectant els nostres monuments, netejant la ciutat i afores, infonent un sentit d'alta ciutadania als naturals...

FA TRENTA ANYS...

Que la Diputació Provincial donà permís a l'Ajuntament per fer públic el jardí de la Llonja. Al cap de trenta anys ja és ben hora que l'acord es complexca.

UN CAS ESTRANY

La Caixa de Pensiones per la Vellesa i d'Estalvis ha acceptat l'oferta de l'Ajuntament de Cervera de fer-se càrrec del notable Arxiu Històric d'aquella població.

EL CASAL DEL METGE

El Sindicat de Metges de Catalunya en una de les darreres sessions celebrades, amb nodrida representació de totes les comarques de Catalunya i Balears, acordà aixecar una casa pròpia en una de les vies més cèntriques de Barcelona. S'hi eixoplugaran les nombroses dependències de què es compon el Sindicat: Mutual Mèdica, Cooperativa de Consum, Caixa de Previsió i Crèdit, Butlletí, Caixa de Beneficiència, biblioteca, laboratori, sala de conferències, restaurant, residència d'estudiants, etc., etc.

Felicitam el Sindicat de Metges i ens alegrem de la seva vida esponerosa.

EN JACINTE GRAU

Aquest notable i conegudíssim escriptor i dramaturg ha tengut l'amabilitat de passar llargues estones amb els redactors de LA NOSTRA TERRA en agradable *causerie* sobre temes d'art i literatura.

Desitjaríem que a hoste tan distingit l'estada a Mallorca li fos estada agradosa i que no es torbàs a reveure'ns.

LA CASA MORELL

La Comissió provincial de la Diputació acordà, en una de les darreres sessions, contribuir amb cent mil pessetes, en el cas que el "Patronato

Nacional de Turismo" es resolgués a comprar la casa del senyors de Morell. En aquest mateix sentit es resolgué l'Ajuntament.

UNA INVITACIÓ

El nostre company Antoni Pons és estat gentilment convidat per col·laborar en nom de les Balears al "Llibre d'Or"—Catàleg oficial i monumental de l'Exposició de Sevilla.

UN FILM A SUÈCIA

En Dethorey escriu des de Stockholm, que s'hi ha projectat el film "La promesa del contrabandista" que la casa alemanya "Ufa" filmà, ha poc, a Mallorca, dins un marc, segons Jenny Jugo, de paisatges incomparables en bellesa, en recons i llocs que la fantasia no gosaria mai a somniar.

Amb motiu de l'èxit proposa que els elements que a Mallorca es preocupen del turisme convidassen la "Ufa" a anar a la illa, mes tost que per filmar un argument, per prendre vistes, seguint un pla selectament traçat per endavant.

A LES CASES DE LA CIUTAT

L'Ajuntament acaba d'acordar canviar el nom de la plaça de Mercadal pel del M. I. Sr. Josep Miralles, bisbe de Barcelona. Aplaudim l'acord perquè bé s'ho mereix l'illustre mallorquí. No ens agrada, però, que desapareca un nom d'una plaça que ens evoca un caire de la vida ciutadana desaparescuda. Hi ha làpides que són en la història tant o més sagrades que la fama i els mèrits de qualsevol fill benemèrit. Per aquest camí la ciutat ha de perdre l'encant que li dóna el record de coses pretèrites.

A més, es dóna el cas que en aquesta plaça hi nasqué el bisbe Campins, que dóna nom a un dels carrers secundaris, paral·lels a l'Institut.

Pregam als Consellers que modifiquin l'acord i salvin l'ambient històric de la Ciutat.

PROJECTES MUNICIPALS

L'arquitecte municipal ha presentat a la Permanent un projecte de reforma del Puig de Sant Pere, relacionant-lo amb el Baluart de Chacón. Pensa aplegar-hi els restes que ens deixaren els estils arquitectònics cultivats i ja desapareguts i formar, així, un vertader resum de l'antiga arquitectura balearica. L'enginyer municipal, tot foradant el terrer prop de l'Escorxador, ha trobat un nivell aquífer, que donarà de 1.000 a 1.700 metres cúbics d'aigua diaris i ha mostrat pràcticament l'existència en el pla de Ciutat d'una segona capa aquífera. Si l'aigua trobada fos potable minvaria en gran manera la necessitat que a l'estiu en sent la Ciutat.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

Redacció i Administració:

Carrer de *Palacio*, 91.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA